ÑAPA
Weekendbijlage
van dagblad Amigoe
zaterdag 3 mei 2014

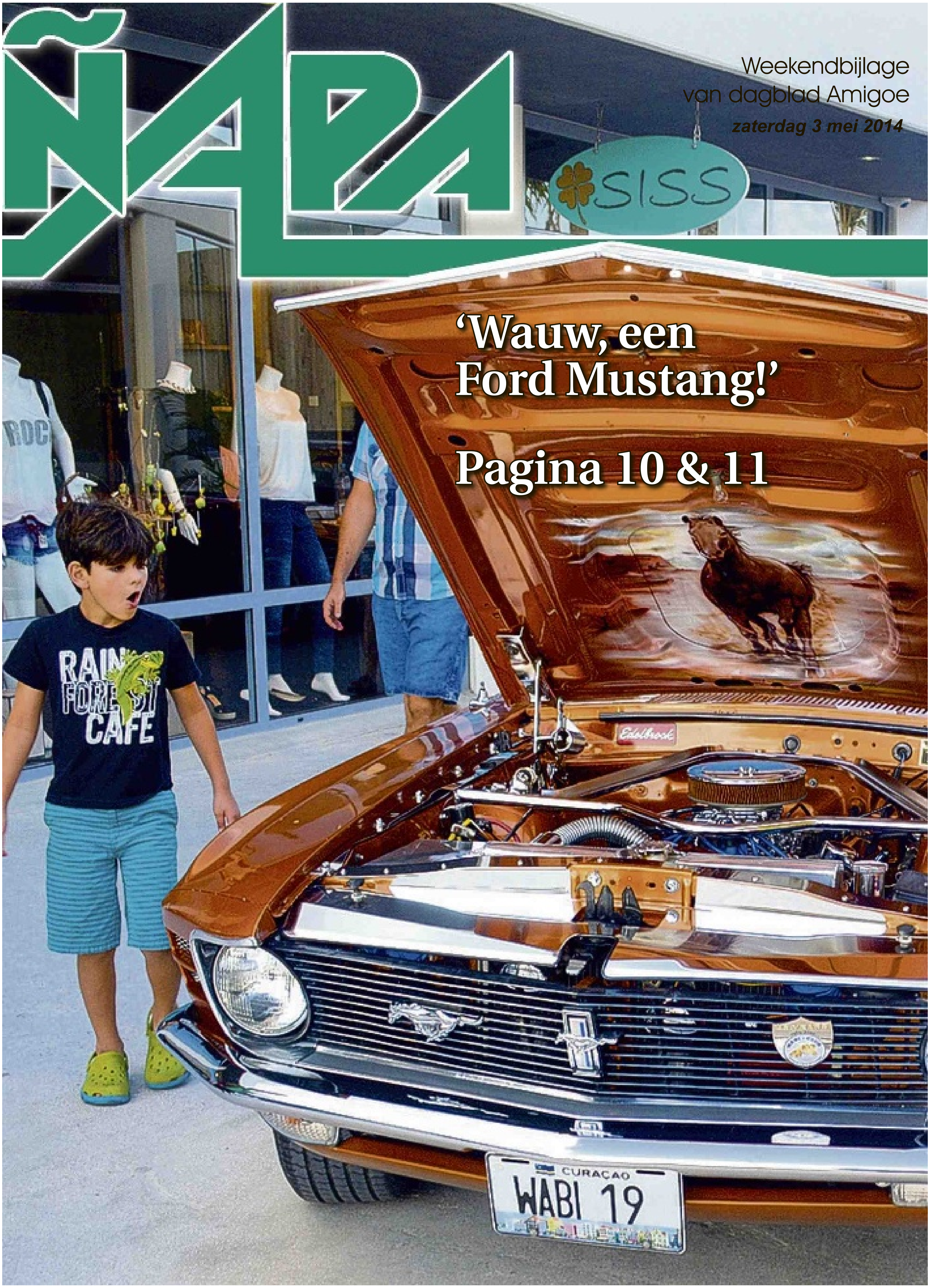

'Wauw, een Ford Mustang!'

Pagina 10 & 11

Inhoud

Voorpagina 1

Inhoud 2

Uitgelicht 3

Gezondheid 4 & 5

Literatuur 6 & 7

Eten & drinken 8 & 9

Wauw, een Ford Mustang! 10 & 11

Puzzels 12

Columns 13

Business 14 t/m 24

Foto van de week.

Deze foto van een prachtige warawara nam Monica Fraites in de buurt van Playa Canoa op Curaçao.

Heeft u een mooie foto? Stuur hem dan naar napa@amigoe.com

Colofon

BLADMANAGER Linda van Eekeres
email: napa@amigoe.com
telefoon: 736 9050

EINDREDACTEUR Hans Vaders

VORMGEVING Wendela Ataliede
Linda van Eekeres
Sarah Kuiper
Oscar Vanegas

Voorpaginafoto: Dick Drayer

Aan deze Ñapa werkten mee:

Marja Berk
Monique Casimiri
Dick Drayer
Liesbeth Echteld
Ko van Geemert
Hans de Haan
Erik van Kampen
Brede Kristensen
Shakti-Aroena Lakhi
Judice Ledeboer
Suhendra Leon
Roxanne Martha
Islelly Pikerie
Milangela Plate
Jan de Ruijter
Edsel Sambo
May Voges
Miriam de Windt
Ken Wong

Thuis.

Spontaniteit

Monique Casimiri

Spontaan even op bezoek gaan bij vrienden is zo gewoon op Curaçao. Je zit bijna altijd in de auto en als je ergens bent geweest is het een kleine moeite om even langs te rijden bij vrienden. Soms enkel om iets af te spreken voor later op die dag. Vaak kom je niet eens binnen, maar blijf je bij het hek kletsen. Dat varieert van enkele minuten tot soms wel een half uur.
De definitie van spontaan, volgens de Nederlandse encyclopedie, sluit hier naadloos bij aan. Als je iets meteen, zonder lang nadenken, zegt of doet. Oftewel onvoorbereid impulsief iets ondernemen.
In Nederland is dit toch wat minder vanzelfsprekend, als je vrienden hebt die over het hele land verspreid wonen. Wij hebben vrienden in Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Arnhem, Friesland, Limburg en alles daar tussen in. De gemiddelde afstand die wij moeten afleggen om bij vrienden langs te gaan is een uurtje rijden. En dat doe je niet even spontaan. Je stapt niet in de auto om een uur te rijden om dan voor een dichte deur te staan. Dan wordt spontaan langsgaan van te voren aangekondigd. Meer in de trant van: 'Hoi, zijn jullie over een uurtje thuis, dan komen we even langs'.
Het wordt uiteraard een heel ander verhaal als je vrienden in de buurt wonen. Toen we net studeerden woonden we allemaal in een grote flat. De gemiddelde afstand die we toen moesten afleggen was twee minuten. Nu in het dorp zouden we er ook niet langer dan vijf minuten over doen, maar we doen het niet. Iets houdt me toch tegen. Ik word hier geremd in mijn spontaniteit.
Misschien is het toch dat vooroordeel dat ik weleens heb over Nederlanders. Het gevoel dat van oudsher hier leeft dat je eerst belt of je op bezoek kan komen. En dat je dan een afspraak maakt voor over twee of drie weken. Op uur en tijd.
Of wellicht heeft het meer te maken met ervaringen uit het verleden? Ooit hebben mijn zus en ik besloten om fietsend naar een aangrenzend dorp te rijden om een toenmalig vriendje spontaan te verrassen. In een grote tent die dienst deed als uitgaansgelegenheid was hij een helpende hand bij een band. Maar dat spontane avontuur viel vies tegen. Ten eerste moesten we een uur fietsen, terwijl we dachten er in hooguit een kwartiertje te zijn. Ten tweede vond het vriendje het helemaal geen leuke verrassing. Hij leek ons liever kwijt dan rijk te zijn die avond. En ten derde moesten we toen, na de teleurstelling van één en twee ook nog dat rot eind terugfietsen.

Uitgelicht.

Koningsdag

In Nederland is de Koninginnedag van 30 april soepel overgegaan naar de Koningsdag op 27 april (de verjaardag van de koning, 26 april viel op een zondag). Op Curaçao werd - in ieder geval dit jaar nog - vastgehouden aan 30 april voor het grootste deel van de viering. Op 27 april was er wel een en ander te doen, zoals een markt en activiteiten bij BLVD en een rommelmarkt op de parkeerplaats van Albert Heijn. Woensdag barstte het grote feest op het eiland pas los in onder meer Punda, Pietermaai en het Rif Fort.

Foto's: **Edsel Sambo**

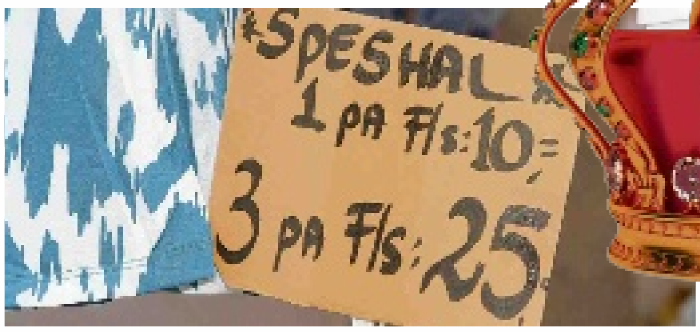

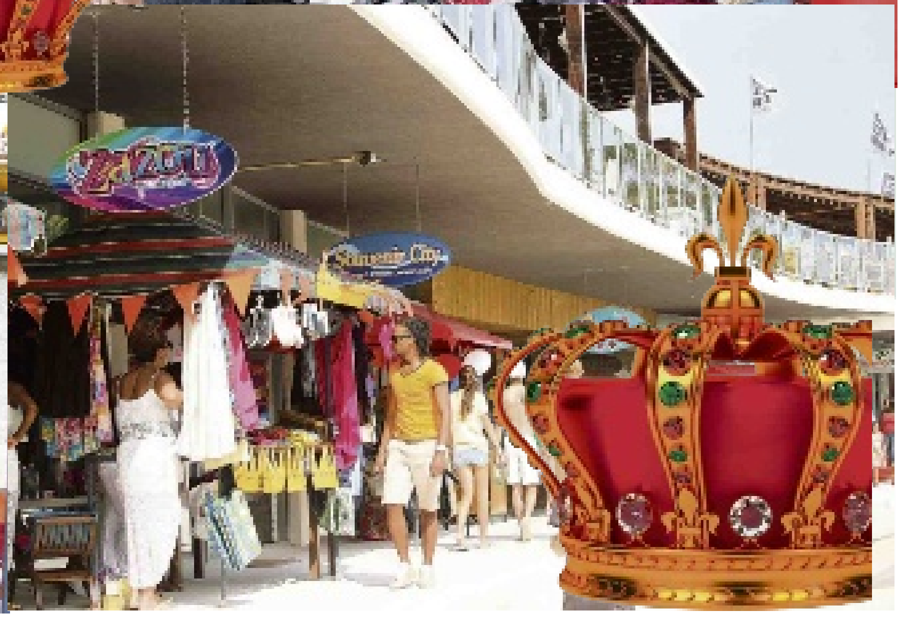

Medisch.

Kiezen met wijsheid

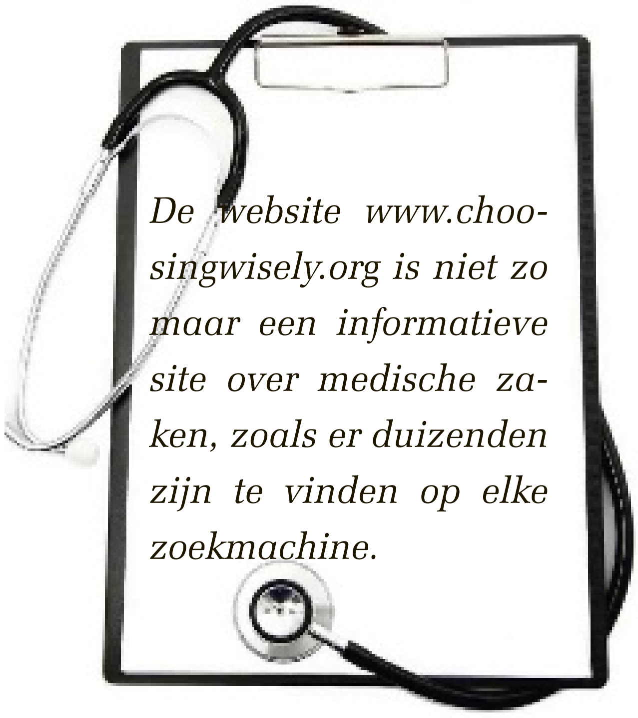

Tekst: **Hans de Haan**

Deze bron van betrouwbare medische informatie wordt namelijk gesteund door ruim 50 medische beroepsverenigingen (‘Academies’, ‘Associations’ en ‘Societies’) in de VS, van zowel specialisten als huisartsen, alsmede door de ‘Consumer Reports Health’, een grote, onafhankelijke organisatie die gezondheidsproducten onderzoekt.

‘Choosing wisely’ is een initiatief van de ‘ABIM-foundation’, een stichting van de ‘American Board of Internal Medicine’. De verstrekte informatie is gebaseerd op bewezen feiten (‘evidence based’) en is wars van enig commercieel belang. Het gaat hier puur om het geven van de goede informatie, zodat arts en patiënt samen de juiste beslissing kunnen nemen over een gewenst onderzoek en/of behandeling.

Lijsten en werkwijze

De website biedt twee lijsten, één voor artsen en specialisten en de ander voor ‘consumenten’ (patiënten). Vanzelfsprekend is hier gekozen voor de lijst voor consumenten waarin 34 onderwerpen vermeld staan. Voor dit artikel is een keuze gemaakt uit 5 onderwerpen die zijn vertaald in het Nederlands en enigszins zijn ingekort. Het geeft een indruk hoe die adviezen zijn opgesteld. Elk onderwerp kan eenvoudig in pdf geprint worden. Degenen die ten aanzien van hun gezondheid nu toevallig in de positie verkeren in dit opzicht een keuze te maken, worden uitgenodigd zelf een kijkje te nemen op deze website. Ze kunnen dan zien of één van de onderwerpen in de lijst op hen van toepassing is en of de inhoud ervan hen aanspreekt. Het is de bedoeling van deze service om het gekozen advies te printen, mee te nemen naar het spreekuur van de arts of specialist en het met deze medicus te bespreken.

Antibiotica bij kinderen

Als uw kind een rauwe keel heeft, een loopneus en hoest, verwacht u misschien van de arts een recept voor een antibioticum. In de meeste gevallen echter heeft een kind geen antibioticum nodig om een luchtweginfectie te bestrijden. Antibiotica bestrijden bacteriën en geen virussen. Verkoudheid is een virale infectie, evenals bronchitis en sinusitus. Antibiotica doen soms meer kwaad dan goed wegens de bijwerkingen, zoals braken en diarree en sommige kinderen reageren hierop zelfs met een allergische reactie. Tenslotte kan bij onjuist en onnodig gebruik resistentie ontstaan tegen bepaalde antibiotica die dan niet meer werkzaam zijn. Antibiotica zijn wèl nodig in de volgende gevallen: 1. De hoest is na 14 dagen niet verbeterd; 2. Wanneer als diagnose een longontsteking wordt gesteld; 3. Als de symptomen van een sinusitis niet verdwijnen na 10 dagen; 4. In geval van geelgroene slijmafscheiding uit de neus en dagenlang hoge koorts; 5. Als bij een keelontsteking de test of kweek ervan bevestigt dat het een bacteriële infectie is.

Osteoporose-scan

Ouderen en degenen met risicofactoren voor osteoporose hebben baat bij een zogenaamde DEXA-scan. Voor jongere mensen heeft dit weinig zin en is het zonde van het geld. Er kan namelijk een mildere vorm van verminderde botdichtheid worden vastgesteld, ostopenia, waarvoor tòch (onterecht) het gebruik van botversterkende medicijnen wordt geadviseerd.

De scan is veilig, maar de (dure!) medicijnen, zoals Fosamax, kunnen ernstige bijwerkingen veroorzaken. Deze scan wordt wel aanbevolen voor vrouwen ouder dan 65 jaar en mannen ouder dan 70 jaar. Verder komen in aanmerking jongere mensen met bepaalde risicofactoren en degenen die een botbreuk hebben gekregen na een gering trauma.

Colonoscopie

Dit kijkonderzoek van de dikke darm en het rectum is een betrouwbare methode om de eventuele aanwezigheid van kanker in dit orgaan vast te stellen. Het is een veilige procedure, maar het kan ook wel eens mis gaan met bloedingen, scheuren en infectie achteraf. Verder is het ongemakkelijk, want men moet zich hierop voorbereiden met dieet en laxeren en men wordt suf van de vooraf toegediende sedatie. De dikke darm kan poliepen (adenomas) bevatten die zich soms kwaadaardig gaan gedragen. Dergelijke verdachte poliepen kunnen tijdens de procedure worden verwijderd. Deze screening wordt aanbevolen vanaf de leeftijd van 50 jaar. Als er geen poliepen worden gevonden en er geen risicofactoren zijn, hoeft dit onderzoek pas na 10 jaar te worden herhaald. Als er wel één of twee poliepen zijn verwijderd, dient de scopie na 5 jaar te worden herhaald. Vanaf 75 jaar heeft preventieve screening geen zin meer.

Onderzoek lage rugpijn

Onderzoek heeft aangetoond dat de meeste mensen met lage rugpijn binnen ongeveer een maand verlichting van de pijn ervaren, onafhankelijk van het feit of ze een X-foto of een CT- of MRI-scan van de wervelkolom hebben laten maken. Het wordt daarom afgeraden, omdat de eventuele bevindingen van zulk onderzoek kunnen leiden tot procedures die het herstel van de rugpijn juist kunnen compliceren. Een ander nadeel, vooral bij de CT-scan, is de langdurige blootstelling aan veel röntgenstraling. Een onderzoek bij ouderen zonder rugpijn bij wie MRI-scans werden gemaakt, toonde aan dat 90 procent van hen diverse afwijkingen aan de wervels had die geen rugpijn veroorzaakten. Zulk beeldvormend onderzoek is daarom alleen zinvol als er tekenen zijn van (verergerende) zenuwbeschadiging of aanwijzingen voor bijkomende ziekten in dit gebied, zoals infecties, ter beoordeling door uw behandelend specialist.

Inspanningsonderzoek

Patiënten met pijn in de borst of andere symptomen van een hartziekte zijn zeer gebaat bij een inspanningstest op een loopband met een elektrocardiografische (ECG) registratie. Deze test wordt echter niet aanbevolen voor gezonde mensen zonder deze symptomen, omdat deze meting bij hen minder accuraat verloopt en het resultaat ervan misleidend kan zijn. Toch wordt deze test veel uitgevoerd - als een vorm van check-up - bijvoorbeeld bij mensen die willen gaan sporten. De test zelf is niet schadelijk, maar onjuiste uitkomsten kunnen wel leiden tot nader onderzoek, zoals een CT-scan en zelfs tot cardiologische diagnostiek. Bovendien kan het leiden tot het advies medicatie voor hartziekten te gaan gebruiken. Degenen die van plan zijn zo’n test te laten doen, geen symptomen hebben van een hartziekte en niet lijden aan suikerziekte, dienen dit voornemen eerst te bespreken met hun huisarts.

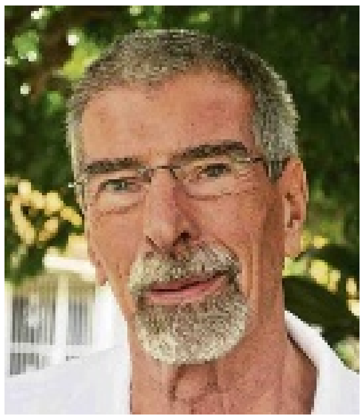

Hans de Haan is arts en jarenlang actief geweest als medisch adviseur bij diverse instanties.

Mens & Psyche.

Mens en economische crisis (3)

Langdurige (economische) stress en financiële problemen kunnen zoals beschreven in voorgaande rubrieken leiden tot verhoogd risico op psychische klachten, spanningen op gezinnen, ongelijkheid (in gezondheid, financiën, toekomstmogelijkheden), sociale exclusie, verdeeldheid, vijandigheid, geweld, politieke en sociale onrust, destabilisatie van individuen, gezinnen en samenleving. Deze laatste rubriek over 'Mens en economische crisis' gaat over de rol die, in tijden van economische recessie, is weggelegd voor overheden en psychologie als vak.

Tekst: **Milangela Plate**

Factoren die een individu beschermen Tegen het ontstaan van psychische problemen (beschermende factoren) zijn onder meer: een gezonde woonomgeving, adequate werkomstandigheden, gedegen onderwijs, gunstig opvoedkundig klimaat, gezonde levensstijl, goede sociale voorzieningen en baanzekerheid.

Factoren die mensen daarentegen kwetsbaar maken (risicofactoren) voor mentale gezondheidsproblemen zijn onder meer: armoede, financiële problemen, gebrekkig onderwijs, werkstress, baanonzekerheid of werkloosheid, hoge schulden, slechte voeding, slechte ouder-kind relatie, gevoelens van onzekerheid of hulpeloosheid, sociale isolatie en slechte behuizing.
Een economische crisis verzwakt bovengenoemde beschermende factoren en versterkt de risicofactoren van (mentale) gezondheid, aldus een artikel van de Word Health Organisation (WHO) uit 2011.

Rol overheid

Nationale schulden dwingen overheden veelal tot bezuinigingsmaatregelen in gezondheidszorg, onderwijs, andere overheidsdiensten en het sociale zekerheidsstelsel. Dit terwijl een gedegen sociaal zekerheidsstelsel in tijden van economische crisis juist kan dienen als een 'airbag', die de klap van een economische crisis opvangt, waardoor deze in een samenleving geen of nauwelijks (financieel, sociaal en psychisch) 'letsel' tot gevolg heeft.
Landen die een goed stelsel van sociale zekerheid hebben, zien in tijden van economische recessie en toegenomen werkloosheid minder (negatieve) veranderingen in de mentale gezondheid van de bevolking.

Sociale zekerheid is het geheel van sociale verzekeringen en sociale voorzieningen dat bedoeld is om inkomen en/of verzorging te garanderen voor personen of gezinnen die, tijdelijk of blijvend, niet (langer) in staat worden geacht om zelf in (voldoende) inkomen en/of verzorging te voorzien. Sociale zekerheid kan verschillende vormen aannemen, waaronder een uitkering of een voorziening (onderwijs, verzorging, hulpmiddel, pensioen, enzovoort).
Op Curaçao zien we dat de overheid zich inspant om het stelsel van sociale zekerheid meer vorm te geven. Zo heeft inmiddels iedereen toegang tot gezondheidszorg en basisonderwijs met de introductie van een basisverzekering en gratis onderwijs. Daarnaast is de overheid voornemens te komen tot een verplicht pensioen met als doel het tegengaan van ouderdomsarmoede. Enerzijds zijn dit allemaal maatregelen die wenselijk en zelfs noodzakelijk zijn, anderzijds wordt het positieve effect ervan mogelijk te niet gedaan door de aanslag die de hoge premiedruk vervolgens heeft op de portemonnee van een ieder.
Het blijft voor overheden een uitdaging om te zoeken naar goed doordachte, haalbare en betaalbare oplossingen voor het behoud en/of herstel van het financieel, sociaal en psychisch welbevinden in de samenleving in tijden van economische crisis.

Sociale ondersteuning

We hebben in de vorige artikelen 'Mens en economische crisis' gezien dat er een aantal bevolkingsgroepen is, dat in tijden van economische crisis extra kwetsbaar is: werklozen (en hun gezinnen), mensen met een lage sociale economische status, ouderen. Om de mensen in deze risicogroepen te helpen om zich staande te houden in tijden van economische recessie, worden door overheden vaak sociale ondersteuningsprogramma's ingezet. Het andere doel dat gediend wordt door sociale ondersteuningsprogramma's is het beperken van inkomstenongelijkheid, sociale ongelijkheid en sociale onrust ten gevolge van slechte economische tijden.
Zo wordt er getracht om mensen te helpen bij het behouden en/of snel vinden van werk, middels programma's gericht op de arbeidsmarkt. Landen zoals Duitsland, Nederland en Frankrijk hebben mogelijkheden voor gedeeltelijke werkloosheid; werknemers worden in staat gesteld om in dienst te blijven, maar tegen minder uren. Met gedeelde werkplekken beoogt men vervolgens verlies van kennis en capaciteiten en demotivatie van werknemers tegen te gaan.
In schuldsaneringsprogramma's leren mensen budgetteren of worden zij geadviseerd of begeleid in het aflossen van schulden, waardoor hun financiële situatie verbeterd evenals hun mentale gezondheid door een vermindering van stress rond schulden/financiën.
Een andere vorm van ondersteuningsprogramma betreft programma's op het gebied van (opvoedkundige) ondersteuning van families en gezinnen. Ondersteuning is dan gericht op het vergroten van de vaardigheden van ouders en kinderen en op het voorkomen van pedagogische, sociale en psychische problemen. Ondersteuning kan zijn in de vorm van training en/of coaching van kind en gezin, alsook opvoedingsondersteuning en -advies.
Sommige overheden gaan over op het voeren van een alcoholbeleid, ofwel het beperken van de beschikbaarheid van alcohol, in combinatie met een verhoging van de prijzen/accijnzen en controle op naleving van afspraken.
Op het gebied van ouderen spant een overheid zich idealiter in om een gedegen minimum inkomstenniveau te garanderen. Op Curaçao zou het vooral gaan om de kwetsbare groep ouderen die het alleen van een AOV moet hebben. Ook het zorgdragen voor voldoende ouderenzorginstellingen (ook in landelijke gebieden) en voldoende en gekwalificeerd personeel daarbij is van belang voor het behoud van de psychische gezondheid van het gestaag groeiende aantal ouderen.

Rol psychologie

Wetenschappers zijn het er over eens dat economische crisissen wellicht niet te voorkomen zijn, maar dat er wel naar gestreefd kan worden om crisissen, als zij zich voordoen, beter te managen en eventuele nadelige gevolgen zoveel mogelijk en zo vroeg mogelijk af te wenden. In de psychologie worden

hiertoe gedragingen van mensen (onder anderen beleggers) die vooraf gaan aan of leiden tot crisis bestudeerd. Op bedrijfsniveau kan het bestuderen van psychosociale effecten van crisis of onzekere tijden op medewerkers leiden tot adviezen ten aanzien van beleid, alsook begeleidings-, coachings- en trainingstrajecten voor medewerkers en managers.
Behalve met de bestudering van gedragingen van mensen, houden psychologen zich ook bezig met trainingen en/of behandeling bij psychische klachten.
In tijden van economische crisis kan psychologische behandeling geïndiceerd zijn voor terugdringing van psychische klachten (zoals depressie, angst- en spanningsklachten, trauma's, verslavingsproblematiek, relatie- en gezinsproblemen) die ten gevolge van bijvoorbeeld werkloosheid en financiële problemen zijn ontstaan. Ook het aanleren van probleemoplossende vaardigheden en zelfcontrole als gezonde en efficiënte coping maakt mensen weerbaarder tegen tegenslagen en moeilijke tijden en biedt bescherming tegen de ontwikkeling van onder meer depressieve klachten, verslaving en suïcidegevaar.
Psychologische trainingen en behandeling dragen op deze manier bij tot een vergroting van de draagkracht en veerkracht van individuen en gezinnen waardoor zij economisch weerbaarder worden.

Dit artikel is gebaseerd op mijn bijdrage aan het NBA Opleidingen - DCAA jaarcongres 'De toekomst van de sociale zekerheid en de gevolgen voor de economie in crisis' (2012). Het oorspronkelijke en volledige artikel draagt de titel 'De mens in economie in crisissen is opgenomen in de congresbundel van het betreffende congres.

Milangela Plate is gerontoloog/psycholoog.
Psychologisch Adviesbureau Take Care B.V.
Email: milangela.plate@takecare.cw

The Prophet vertaald

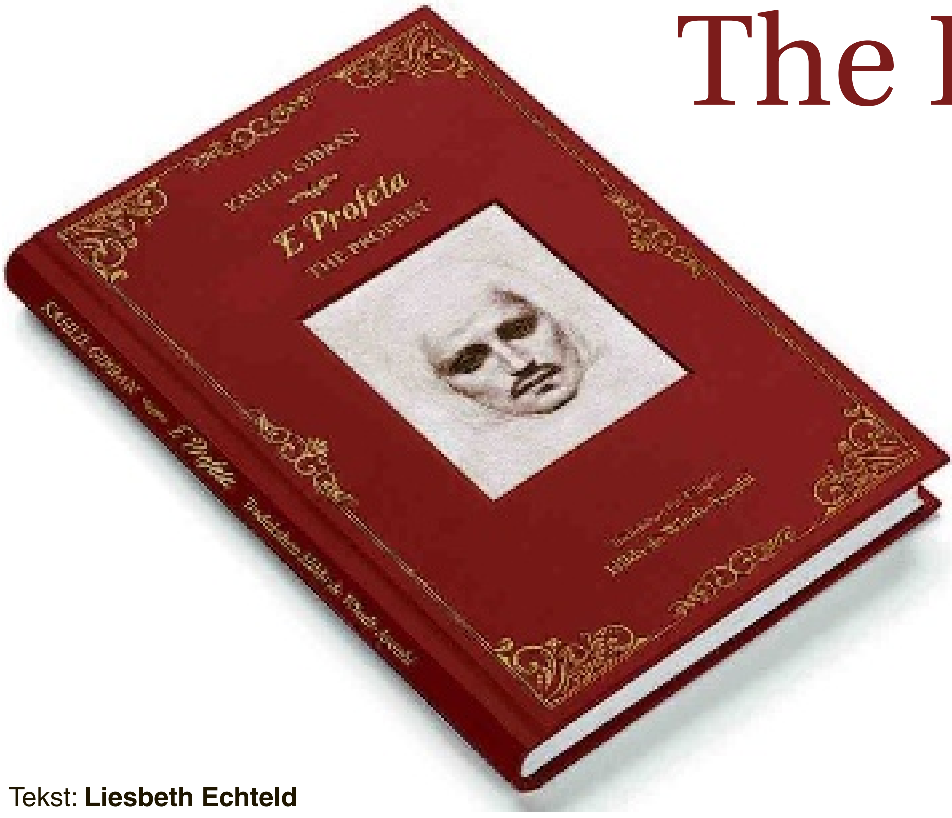

Hilda De Windt-Ayoubi heeft The Prophet van de schrijver Kahlil Gibran in het Papiaments vertaalde, een vertaling die binnenkort op de markt zal verschijnen. Een bijzonder feit om stil bij te staan. En dan niet alleen om de persoon van Kahlil Gibran, die op 6 januari 1883 in Bcharré, een bergdorpje in de vallei van Qadisha in Libanon geboren werd en meer dan twee derde deel van zijn leven in de Verenigde Staten woonde, voor het voetlicht te brengen, maar vooral ook om stil te staan bij de vertaalster van dit wereldwijd bekende werk.

Tekst: **Liesbeth Echteld**

Op de vraag aan wat voor haar de aanleiding was om The Prophet in het Papiaments te vertalen, steekt Hilda De Windt-Ayoubi van wal, waarbij zij letterlijk begint bij het begin: "Mijn roots liggen, net als die van Kahlil Gibran, in Libanon. Deddeh is het dorp van mijn familie. De ouders van mijn moeder komen daar vandaan, en ook mijn vader komt daar vandaan."

"Mijn moeder werd uit Libanese ouders geboren op Curaçao. Haar vader, Mohammad, is in 1907 geëmigreerd naar Curaçao. Met drie van zijn broers verliet hij Libanon om zijn vleugels uit te slaan. Een van zijn broers bleef op de Canarische Eilanden steken, hijzelf bereikte samen met de twee andere broers Curaçao. Maar het feit dat hij zich hier vestigde, nam niet weg, dat mijn opa wel steeds de banden onderhield met Libanon. Dat land werd, met zijn gezin, nog herhaalde malen bezocht."

"Mijn ouders ontmoetten elkaar voor het eerst in Diddeh, het geboortedorp van mijn vader. Mijn vader kwam van een familie uit de middenstand. Hij had al op jonge leeftijd enige beroemdheid vergaard in dit dorp. Zo was hij de beste schutter en was hij letterlijk de sterkste. Zijn jachtgeweer schijnt nog ergens in Libanon te hangen. Vader was een vrijdenkend mens. Hij had vele Curaçaose vrienden maar had ook contact met de Libanese wereld, zowel op Curaçao als in Libanon. Hoewel het verlangen er wel was, heeft mijn vader zijn vaderland nooit meer bezocht."

"Hun eerste huwelijksjaren brachten mijn ouders door in Diddeh. Mijn moeder hield van Libanon, vooral van haar dorp en van de dichtstbijzijnde grote stad, Tripoli. Zij kon echter niet tegen het koude klimaat in de wintermaanden en werd ook vaak ziek door het put- of regenbakwater. Haar gezondheid ging langzaam achteruit. Toen ze vernam dat er een schip, dat haar weer naar haar geboorte-eiland terug zou kunnen brengen, Libanon zou aandoen, moest ze snel beslissen. Dit was uiteraard geen gemakkelijke beslissing, omdat zij haar man en twee dochters moest achterlaten. Het geval was dat mijn moeder voor haar echtgenoot en mijn twee oudere zussen eerst allerlei formaliteiten in orde moest maken, omdat zij alle drie geen Nederlandse nationaliteit hadden. Terwijl zij zwanger was van mij, haar derde kind dus, vertrok zij vanuit Libanon naar Curaçao, waar ik twee maanden later werd geboren."

Islam

"Als ik achteraf alles overzie, denk ik dat vooral mijn moeder richting Sufi-stroming van de Islam dacht. De stroming die eenheid van religie, ras en mensen voorop stelt. Moeder had veel respect voor alle godsdiensten. Heel vaak legde zij uit dat je elke godsdienst moet respecteren, mensen moet respecteren en accepteren, ongeacht hun anders zijn qua ras, religie, afkomst en dergelijke. 'Zoek god in jezelf', was haar motto. Dit is wellicht een verklaring voor het feit dat ik mij later aangetrokken voelde tot The Prophet, en de schrijver van dit werk, omdat ook hij deze Sufi-ideeën had."

Wat betekent het om als kind van Libanese ouders op Curaçao op te groeien?

"Oorspronkelijk van een Oosterse cultuur, geboren worden en opgroeien in een Westerse cultuur, betekende voor mij opgroeien in twee verschillende culturen. Als kind probeer je er een geheel van te maken, waar je met een gerust hart mee kunt leven. Je zit op een Westerse school en neemt Westerse ideeën in je op. Je vriendinnen met wie je veel deelt, zijn bijna allemaal van hier, maar tegelijkertijd probeer je dit alles te combineren met hetgeen je thuis hebt geleerd."

Waarom het werk van een Libanese schrijver vertalen in het Papiaments?

"Afgezien van het feit dat ik van Libanese oorsprong ben, zijn er meer factoren die een rol hebben gespeeld. Het was aan de ene kant dat diepe verlangen naar Libanon, terwijl ik nog geen mogelijkheid zag om het land te bezoeken, door onder meer de oorlogssituatie ter plekke. Maar aan de andere kant, vooral de laatste jaren, ook het besef dat men op Curaçao niet veel afweet van Libanon, de Libanese cultuur en in het bijzonder van de Libanese literatuur."

"Ook al hield ik mij al zeven jaar intensief bezig met het schrijven van gedichten, de schrijver van The Prophet was mij eerst helemaal niet bekend. Dit terwijl de meeste dichters die ik ken, Kahlil Gibran wel bleken te kennen. Zo'n zeven jaar geleden bracht een van mijn kennissen de schrijver onder mijn aandacht. Hij maakte mij nieuwsgierig maar ik had het toen nog veel te druk met andere dingen om mij in de schrijver te kunnen verdiepen. Die nieuwsgierigheid bleef echter bestaan. Op een gegeven moment, dat was trouwens pas in 2011, kreeg ik The Prophet in de taal waarin het oorspronkelijk geschreven was, namelijk het Engels, voor het eerst onder ogen. Dit werk maakte meteen een heel grote indruk op mij."

In 42 talen vertaald

"Het kwam eerst niet in mij op om het werk in mijn moedertaal, het Papiaments, te vertalen. Totdat iemand mij de vertaling van dit werk in het Nederlands stuurde. Het was trouwens een speciale editie vol illustraties uit de Arabische wereld. Deze Nederlandse vertaling opende definitief mijn ogen en mijn hart. Als een mooie vertaling in het Nederlands mogelijk is, was mijn gedachte, waarom dan ook niet een vertaling in het Papiaments? Op dat moment wist ik niet eens dat het werk al in 42 talen was vertaald en dat The Prophet het derde meest gelezen boek ter wereld is."

Tijdens een gesprek over de te volgen stappen met Wim Rutgers, hoogleraar aan de Algemene Faculteit van de University of Curaçao (UoC), bracht hij onder haar aandacht dat zij voor het vertalen, eerst contact moest opnemen met de uitgever of tenminste met de instantie of de personen die nog rechten hebben op dit werk.

"In de Nederlandse vertaling kon ik enkele cruciale contactgegevens terugvinden. Ik kwam daarbij de naam van een hoogleraar in Maryland (Verenigde Staten) op het spoor, prof. Suheil Bushrui, van The University of Maryland. Ik belde hem en ik legde hem mijn plan voor. Op mijn vraag hoe het met de auteursrechten zit, sprak hij: 'Begin gewoon'. Bovendien voegde hij er aan toe: 'Over een paar maanden wordt er voor de tweede keer in de geschiedenis een conferentie over Kahlil Gibran georganiseerd in Maryland. Ik nodig je hierbij uit'. Samen met mijn echtgenoot heb ik deze conferentie bijgewoond, waardoor ik een schat aan informatie kreeg over Kahlil Gibran."

Wat voor informatie vooral?

"Kenners en deskundigen van allerlei landen - Tunesië, Egypte, Jordanië, Engeland, Ierland, Venezuela, Frankrijk, Australië, Italië, Libanon, Palestina, Iran, Canada en China - die de conferentie bijwoonden, gaven mij verschillende tips om te komen tot een goede vertaling. Een van de waardevolle adviezen kwam van dr. Mehrdad Massoudi: 'Voordat jij aan de vertaling begint, moet je de tekst heel vaak doorlezen, totdat je het gevoel hebt dat je in grote lijnen weet wat de schrijver bedoelt met hetgeen hij schrijft', was een van de waardevolle adviezen."

Heb je ook zelf wat informatie uitgewisseld?

"Ik zelf heb tijdens de conferentie aan de aanwezigen achtergrondinformatie gegeven over het Papiaments. Ook heb ik twee van mijn gedichten over Kahlil Gibran gereciteerd, een gedicht in het Papiaments en een gedicht in het Engels. Bovendien heb ik wat verteld over ons eiland Curaçao. De deelnemers aan de conferentie waren heel enthousiast over Curaçao. Een van hen vertelde mij dat hij Curaçao 50 jaar geleden had bezocht, en dat hij nu weer van plan was om dit te doen."

"Op het moment dat ik aan de vertaling begon, besefte ik trouwens nog niet dat ik in een Westerse en Oosterse oceaan terecht was gekomen. Het was zuiver gevoelsmatig geweest."

Inhoud The Prophet

The Prophet bestaat uit verschillende losse hoofdstukken die handelen over levensvragen betreffende de liefde, het huwelijk, kinderen, vriendschap, enz. De hoofdfiguur, the prophet, vertrekt naar zijn land, Libanon. Voor zijn vertrek uit Amerika verzoekt het volk hem nog niet te vertrekken alvorens zijn wijsheid aan hen door te geven. Het volk belooft op hun beurt, de wijsheid van the prophet door te geven aan hun kinderen. 'Vertrek nog niet zonder ons van je wijsheden van het leven verteld te hebben. Breng die wijsheid eerst naar ons'. In de menigte is ook Almitra. In het boek is het een helderzieneres. Het schip voert the prophet naar het land waar hij zo naar heeft verlangd.

in het Papiaments

Hoezo een Westerse en Oosterse oceaan?
"Kahlil Gibran, schrijver en schilder, is zowel door Oosterse als Westerse schrijvers, filosofen en kunstenaars beïnvloed. Oosterse schrijvers zoals Ibn Al Farid, Avicenna, Ameen Rihani; Westerse filosofen en schrijvers, zoals Nietzsche, Yeats, maar vooral William Blake. Westerse schilders, Leonardo da Vinci en Michelangelo. Oosterse godsdiensten, het hindoeïsme, de islam, en ook het joodse mysticisme, daarnaast het christendom, een 'Westerse' religie. Als ik dan naar mezelf kijk, denk ik dat ook ik door zowel de Westerse als de Oosterse literatuur en godsdiensten ben beïnvloed."

Welke moeilijkheden ben je zoal tegengekomen bij het vertalen van The Prophet?
"Bij het vertalen mag de oorspronkelijke taal niet doorschemeren in de taal waarin je vertaalt. Bij The Prophet komt er nog bij dat het poëtisch proza is. Je probeert het ritme en de melodie ook in het Papiaments over te brengen. Het is niet voldoende om zuiver technisch te vertalen. Omdat het in dit geval ook gaat om een filosofisch/spiritueel werk, dat gebaseerd is op universele waarheden, moet je je verder ook verdiepen in de literatuur waarop het werk is gebaseerd. Ook in de symbolen die de schrijver gebruikt en die trouwens vaak universeel, maar soms ook idiosyncratisch zijn. Ik heb hierbij ook gebruik gemaakt van de recente uitgave van The Prophet, met annotaties van prof. Bushrui, een autoriteit en kenner van de persoon en werken van Kahlil Gibran. Deze was zo vriendelijk om mij deze uitgave met annotaties toe te sturen. Een grappig voorbeeld van zo'n symbool vond ik wel, 'Het oor van het oor', dat 'inzicht' betekent."
"Soms moest een woord met meerdere woorden omschreven worden, bijvoorbeeld het woord quintessence. Ik heb dat woord moeten omschrijven. Ik heb trouwens geprobeerd om zo dicht mogelijk bij de originele vertaling te blijven, om geen zinnen of woordgroepen over te slaan, al was dit niet altijd even gemakkelijk. Ik ben tot de conclusie gekomen, dat alles in het Papiaments vertaald kan worden, dat het Papiaments een rijke taal is."
Op de vraag hoe lang zij over de vertaling gedaan heeft, antwoordt ze: "Ruim een jaar over het vertalen van het werk zelf. Ik dacht dat het sneller zou gaan. Maar je moet bij het vertalen echt weten wat er staat en wat de schrijver bedoeld heeft. Soms heb je het niet meteen door. Zo drong de opmerking in The Prophet over het feit dat iemand pas vrij kan zijn als hij boven zijn zorgen staat, eerst niet helemaal tot mij door. Nu begrijp ik wat hij hiermee bedoelde."
"De vertaling is voorzien van een introductie in het Engels van prof. Suheil Bushrui. Op zijn verzoek heb ik die introductie in het Papiaments vertaald. Dat betekende dan ook dat De geschiedenis van de vertaling in het Papiaments, geschreven door Wim Rutgers, in het Engels en het Papiaments vertaald moest worden. Die bewerkingen hebben ook nog extra tijd gekost. Het PDF-file moest ook aangepast worden aan de Amerikaanse eisen. Verder moest er toestemming gevraagd worden aan de Gibran National Committee in Libanon om de oorspronkelijke illustraties (in kleur) van de schrijver in het boek te mogen gebruiken. Ik ben het Gibran National Committee hier zeer erkentelijk voor. In totaal heb ik er uiteindelijk ruim twee jaar over gedaan."
Naast het Gibran National Committee in Libanon is erkentelijk voor de ondersteuning en advies van de leerstoelhouder, prof, dr. Suheil Bushrui van de George and Lisa Zakhem Chair for Values and Peace aan de Universiteit van Maryland en voor haar adviezen bij de vertaling van Lucille Berry-Haseth. Ook was er steun van het Prins Bernhard Cultuurfonds Caribisch Gebied, Fundashon Bon Intenshon, Ennia Caribe N.V., Maduro & Curiels Bank N.V., Gregory Elias, Jean Fayat, Hadië de Freitas França Ayoubi en Francis De Windt. De vertaalster verwacht dat de vertaling hier wel gelezen gaat worden. "Ik dacht eerst dat er niet veel mensen op Curaçao zijn die The Prophet hebben gelezen, maar ik ben er inmiddels achter gekomen, dat er toch best veel mensen zijn die het werk kennen. Een kennis die zich beroepsmatig dagelijks verdiept in de Antilliana-collectie zei mij, dat, voor zo ver zij weet, het de eerste keer is dat het werk vertaald is in een Creoolse taal. Wat dat betreft is er sprake van een primeur."

Heeft het boek, de vertaling, je leven veranderd?
"Ja, een boek lezen is anders dan het vertalen. Je bent er dag in, dag uit mee bezig. Je zoekt naar woorden, uitdrukkingen, je verbetert, versie na versie, tot je tevreden het werk, met pijn, loslaat. In het geval van The Prophet, nog meer, denk ik, omdat het allemaal draait om spirituele/filosofische levenskwesties, het huwelijk, je kinderen. Het boek is niet zomaar een handboek, het is de vorm, de stijl, de synthese, het geheel, dat het anders maakt. Ik merk dat als een bepaalde situatie zich voordoet, de woorden, de suggesties van Kahlil mij te hulp komen, als in een flits."
"Als vertaalster van een boek besef je ook dat je een bescheiden plaats moet innemen. Het is niet jouw boek, je hebt alleen het voorrecht gehad om het te vertalen. Maar verder ook dat er zoveel indirect voorwerk is geweest. Om te beginnen, onze grote auteurs die in het Papiaments hebben geschreven, onze woordenboeksamenstellers, onze onderwijzers van de lagere scholen, docenten en hoogleraren van de middelbare scholen en universiteiten, niet in het minst de mensen die de taal spreken, en ga zo maar door."

Wat wil je met de vertaling van dit boek bereiken?
"Ik heb twee wensen. Dat de vertaling van dit boek ertoe kan bijdragen om het Papiaments verder over onze grenzen te tillen, het nog meer op een internationaal vlak te brengen. Ik ben iemand die ervan houdt om het theoretische met het praktische te combineren. De schrijver brengt je tot de drempel van je eigen verstand, tot je hetgeen je gelezen hebt gaat zien en wellicht toepassen in je dagelijks leven. Een willekeurig boek vertalen is niets voor mij. Zoals het mijn leven heeft veranderd, ook iets voor mij betekent in moeilijke momenten, zo is mijn tweede wens dat The Prophet ook iets mag betekenen voor andere mensen, als steun, als verrijking. Als die twee wensen enigszins in vervulling gaan, ben ik gelukkig."

De vertaling E Profeta is een uitgave van de Universiteit van Maryland. Het boek is verkrijgbaar in de lokale boekhandels. Het boek zal waarschijnlijk ook verkrijgbaar zijn bij de boekhandels op Aruba, Bonaire en in Nederland. Het is bovendien als e-book verkrijgbaar en kan tevens via onder meer Amazon.com of rechtstreeks bij de uitgever CDL press Maryland worden besteld.

Liesbeth Echteld, is associate professor/lector aan de Algemene Faculteit van de UoC.

Hilda De Windt-Ayoubi

Hilda De Windt-Ayoubi hield al vanaf de middelbare school van talen. Zij volgde op het MIL gymnasium alpha, waarbij het feit dat die opleiding de mogelijkheid bood om twee oude talen, het Grieks en het Latijn, te leren, haar fascineerde. Ook spraken de sociale vakken haar enorm aan. Toen zij later in Nederland Spaanse taal- en letterkunde studeerde, volgde zij als bijvakken Caraïbistiek, Massa Communicatie (in het bijzonder de invloed van de massamedia op de mens). Ook studeerde zij Algemene Taalwetenschappen. Later studeerde zij Public Relations en volgde zij vier jaar lessen aan een lokale kunstacademie. De laatste vijf jaar heeft zij zich verdiept in de studie van het Papiaments. De Windt houdt van lezen, schrijven (gedichten en korte verhalen), vertalen, van schilderen, en van de natuur.

Letra

Kei Miller

De Jamaicaan Kei Miller (Writing down the Vision, 2013) heeft een bundel met korte column-achtige essays gepubliceerd over simpele dingen waarover hij zich verwonderde en die hem aan het denken zetten. Als het ware voor de neus weg beginnen zo enkele interessante beschouwingen over het heilige en het seculiere, over geloof en scepticisme, over nationalisme en kortzichtigheid. Zijn stijl is lichtvoetig, soms ook humoristisch en uitermate vriendelijk en uitnodigend om door te lezen. Rode draad is dat je in dit leven je weg alleen kunt vinden wanneer je oog hebt voor het 'andere', het spirituele en voor de uitdaging om vanuit een toekomstvisie dingen te veranderen, in plaats van je overal bij neer te leggen. Met realisme alleen blijft er weinig meer dan een dor, zij het comfortabel een-dimensionaal bestaan over.

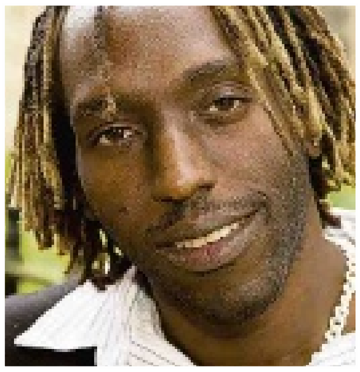

Kei Miller

Lorna Goodison

De poëzie van Lorna Goodison uit Jamaica (Oracabessa, 2013), brengt de lezer naar verschillende landen en continenten, verschillende ervaringsgebieden. Van huis uit is zij schilderes en dat is soms te merken aan de poëzie. Zo bezingt zij het plaatsje Oracabessa aan de noordkust van Jamaica waar Charlie Chaplin graag logeerde en waarvan hij dacht dat dit het paradijs moest zijn. De mensen die er woonden kenden hem niet en behandelden hem 101 jaar geleden als een gewone buitenstaander. Gek misverstand. Hij moest er nota bene moeite voor doen om er verfomfaaid uit te zien. Voor de bewoners van Oracabessa ging dat vanzelf, maar niemand lacht. Wat een gedoe om de wereld aan het lachen te brengen. Valt er wel wat te lachen? Het kamermeisje zingt een psalm en maakt zijn bed weer netjes op, voor Charlie... 'to rise come morning rested'. Maar we worden ook meegenomen naar Lissabon, Afrikaans Guinea en verder nog, ook terug naar het verleden, naar Chaucer. Een prachtige bundel.

Robert Antoni

Robert Antoni - in de Verenigde Staten geboren uit ouders uit Trinidad - die eerder de Commonwealth Writers' Prize ontving voor zijn Divina Trace, publiceerde nu een excentrieke historische roman 'As Flies to Whatless Boys' (2013) die hem deze week de BOCAS-hoofdprijs op het literatuurfestival in Trinidad bezorgde. De roman begint in Londen, 1845. Een zekere Etzler, ingenieur en fantast, ontwerpt een machine waarmee hij denkt op Trinidad met minimale menselijke inspanning - slaven overbodig - een agrarisch paradijs te kunnen stichten. Begrijpelijkerwijs staan de investeerders klaar om hun slag te slaan en zo kan een nieuw rampzalig Caribisch avontuur beginnen. Dit boek wordt binnenkort in de Ñapa uitvoerig besproken.

Lorna Goodison

Bijzondere Cabernet Franc

Cabernet Franc is het kleine broertje van de Cabernet Sauvignon en belangrijkste druif voor rode Loirewijnen. De wijn is gebaat bij goede rijpheid. In jaren met beperkte rijpe druiven wordt de wijn gekenmerkt door een vegetaal aroma dat doet denken aan groene paprika. De wijnen van Cabernet Franc kunnen variëren van lichte, fruitige wijnen tot zeer geconcentreerde wijnen. In de Bordeaux speelt de Cabernet Franc een belangrijke rol in assemblages met Cabernet Sauvignon en Merlot.

Tekst: **Erik van Kampen**

Deze variëteit die ook wel Bouchet of Breton genoemd wordt, gold lange tijd als het kleine broertje van de Cabernet Sauvignon. Met zijn vroegrijpheid is hij vooral geschikt voor koelere streken, waardoor hij het ook zo goed doet in Saint-Emilion.
Aan de oevers van de Loire worden van de Cabernet Franc cépagewijnen gemaakt.
Het is een mooie druif, bescheiden tannine en vaak wat meer zuur dan de krachtigere Cabernet Sauvignon.
Een toegankelijke, kruidige, donkerblauwe druivensoort die vrijwel altijd wordt vergeleken met de Cabernet Sauvignon. Net als deze druif heeft de Cabernet Franc flink wat tannine, maar blijft minder uitgesproken in geur en smaak, wel wat kruidiger. Ook rijpt Cabernet Franc vroeger, wat hem mede bestaansrecht geeft in Bordeaux.
In de Loire, waar hij het meest wordt aangeplant, geeft hij helderrode, frisse fruitige wijnen. De druif heeft een geur en smaak van aardbeien of frambozen, viooltjes en potloodslijpsel. In koelere klimaten zoals in de Loire worden de wijnen fris en fruitig.
Ook wordt de Cabernet Franc veel gebruikt als basis voor rosé.
Deze rosé's zijn kruidig, wat boers met een donkerroze kleur en lekker belegen fruittonen.

Belangrijke rol

Cabernet Franc speelt in Bordeaux een belangrijker rol dan men denkt. Op de linkeroever van de Gironde (Haut-Médoc, Pessac-Léognan) wordt alsmaar over Cabernet Sauvignon gesproken. Op de rechteroever (Pomerol, Saint-Emilion) krijgt de Merlot alle aandacht. Maar zonder Cabernet Franc zouden de grote Bordeauxwijnen niet zijn wat ze zijn. In de eerste plaats zouden ze finesse missen, en gedomineerd worden door de kracht van Cabernet Sauvignon of de rondheid van Merlot. Cabernet Franc voegt aromatische subtiliteit en frisse zuren toe. Men vergeet ook weleens dat zij eigenlijk de originele Cabernet-druif is. De beroemde Cabernet Sauvignon is er slechts een nakomeling van. DNA-onderzoek heeft uitgewezen dat Cabernet Sauvignon een kruising is tussen Cabernet Franc en Sauvignon Blanc.

Topwijnen

Wat men ook weleens over het hoofd ziet, is dat Cabernet Franc de hoofdrol speelt in een van de absolute topwijnen in Bordeaux: Château Cheval Blanc.
Het kasteel geeft niet graag percentages vrij, maar men gaat er in het algemeen van uit dat ongeveer 2/3 Cabernet Franc is, en 1/3 Merlot.
Cheval-Blanc (1e Grand Cru Classé) wordt alom geprezen om zijn elegantie en zijdeachtige textuur, en - na verloop van tijd - zijn buitengewoon verfijnde aroma's van kruisbes, humus en klaproos.
Je kan de rode Loirewijnen natuurlijk niet met de absolute top als Cheval Blanc vergelijken. Maar na flesrijping vertonen ze ook die verrassende combinatie van finesse en aroma's.
Het probleem van de Loire blijft het klimaat. De streek ligt zo'n 300 kilometer noordelijker dan Bordeaux, en als de Cabernet Franc niet voldoende zon krijgt, worden de wijnen gekenmerkt door groene en grassige aroma's, door velen omschreven als 'groene paprika'.
Als een rode Loirewijn van een goed jaar op een normale temperatuur wordt gedronken, dan kan het een verrukkelijke belevenis zijn.
Hij kan trouwens goed verouderen, en dan toont de Cabernet Franc voluit zijn nobele aard.
Wie ooit een goed gerijpte St. Nicolas de Bourgeuil heeft gedronken is direct overtuigd.

Heel zachte persing

Tijdens een van mijn bezoeken aan de salon de Loire in Angers ontmoette ik Yves Guégniard, de wijnbouwer van Domaine de la Bergerie in Anjou-Villages. Hij werkt met heel zachte persing en extractie, en vermijdt rijping op nieuw hout. "Cabernet Franc verdraagt in de Loire niet hetzelfde als in de Bordeaux", legde hij uit, "Met extractie en houtrijping moet je in dit terroir veel voorzichtiger omspringen, anders worden de harde trekken van de Cabernet Franc al te zeer benadrukt." Zijn rode Anjou-wijnen vertoonden de positieve gevolgen van deze omschakeling: mooi evenwicht, zachte textuur, pittige aroma's. De onvolprezen wijnmaker Joël Taluau uit het dorpje St. Nicolas de Bourgeuil gaat nog verder: hij perst de druiven nog ouderwets met de voeten, zodat hij nog meer controle heeft over het zacht behandelen van de druiven.

En hoe staat het met Cabernet Franc buiten Frankrijk? Ook daar heeft de druif nog lang niet de status bereikt van internationale bestsellers als Cabernet Sauvignon en Merlot. Maar toch: in Napa Valley in Californië wordt er meer en meer van deze druif aangeplant.
Het resultaat is hartverwarmend, een warme wijn met diepgang en mooie structuur. Weg zuren, weg groene paprika. Een hele andere stijl dus, vandaar dat de Cabernet Franc zijn toekomst met groot vertrouwen tegemoet ziet.

À Votre Santé

Erik van Kampen is sommelier bij Licores Maduro.

WIJNADVIES

Verzorgd door de wijnspecialisten van Licores Maduro

Rosé d'Anjou, Barton & Guestier

Druivensoort:	**Cabernet Franc en Grolleau**
Streek:	**Anjou (Loire)**
Kleur:	**Aards roze**
Geur:	**Pruimen, rabarber, gronderig**
Smaak:	**Zoete pruimen, rode paprika, aardbei**

Deze 'all time favorite' is meer dan de moeite waard om weer eens onder de aandacht te brengen.
Rosé d'Anjou wordt gemaakt van twee typische druivenrassen voor de Loirestreek, te weten de Cabernet Franc en de Grolleau.
De eerste druif geeft deze wijn de structuur en kleur mee, maar ook de typische smaken van rijpe zoete pruimen, aardbeien en een duidelijk waarneembare smaak van rode paprika. De Grolleau geeft de wijn een aardse toon mee en zorgt ook voor de zuurbalans die nog het meeste doet denken aan een combinatie van gekookte rabarber en aardbeien.
Als begeleiding kunt u er een mooi stukje zalm bij serveren als u de zalm kort pocheert in kokend water en daarbij een compote van rabarber serveert met een vissaus verrijkt met gekneusde roze peperkorrels en als garnering raketsla met een pittige dressing.

Dan kan het niet mis.
Ga maar weer eens proberen deze Rosé en maak er iets verfijnds bij, dan gaat de wijn u zeker verrassen.

Santé!

Erik van Kampen, sommelier

LICORES MADURO

Deze wijn is verkrijgbaar bij The Store Licores Maduro en uw favoriete supermarkt!

Food for thought.

Zelf klaargemaakt of kant-en-klaar

Weer een paar vrije dagen in het vooruitzicht: onze eerste Koningsdag en de Dag van de Arbeid. Tsja... arbeid. Deze dag zou eigenlijk niet alleen moeten gelden voor 'arbeid' bij uw werkgever. Ook werkzaamheden thuis is arbeid. Een dagje vrij van het huishouden en van het koken mag ook weleens een keer. Maar wat dán voor het eten? Gemakkelijk, lekker, snel en dat de kinderen zelf kunnen klaarmaken? Hamburgers natuurlijk!

Tekst: **Miriam de Windt**

Voor de berekening werd uitgegaan van bruine bollen voor het brood, gefruite rode uien voor de topping en rundergehakt. Het recept werd geanalyseerd voor zes personen in plaats van voor vier. Zelfs voor zes burgers kunt u uit de analyse zien dat sommige waarden hoog blijven.
De hoeveelheid vetten, verzadigde vetten en cholesterol zijn aan de hoge kant. U kunt dit minderen door gemalen biefstuk te nemen in plaats van rundergehakt. Hoe magerder het vlees, des te minder vetten en cholesterol.

1 Burger in een bruin bolletje levert 50 procent ijzer voor een kind van 7 à 10 jaar en bijna 1/3e voor volwassenen. Voor de rest van de dag wat groente, fruit, gedroogd fruit en noten en u bent er voor wat betreft de DAH voor ijzer.
De hoeveelheid vitamine C valt op aangezien er geen groente of fruit in dit recept zit. De vitamine C is voor een heel klein gedeelte afkomstig van de uien en voor het overgrote deel van het gehakt! Who knew!
Informatie werd ingewonnen bij een ervaren levensmiddelentechnologe. Het schijnt dat bij het malen van vlees vaak pure vitamine C in poedervorm (ascorbinezuur) toegevoegd wordt ter conservering. Het is niet bekend of dit standaard is bij alle gehakt van vlees. Het advies is dan ook om toch te blijven zorgen voor groente bij een maaltijd met gehakt.

Als het alleen aan de kinderen ligt, dan willen ze graag kant-en-klare burgers met frietjes van bekende fast food-restaurants. Niets is gemakkelijker om even via drive-through's wat te halen. Maar wát haalt u eigenlijk? 100 Procent beef zegt eigenlijk niet veel. Het vlees dat u eet is eigenlijk spierweefsel van het dier. Maar ingewanden, longen, lippen en slokdarm zijn ook van de koe en derhalve ook 'beef'. Het is een heel goed bewaard geheim welke ingrediënten een kant-en-klare hamburger bevat. Hoeveel vullers, additieven en conserveringsmiddelen?
Hamburgers zijn lekker gemakkelijk voor vrije dagen, maar dan zelf gemaakt samen met uw kinderen. U weet dan letterlijk wat voor vlees u in de kuip heeft en u kunt zelf bepalen wat voor topping u erop doet. Het gehakt kneden en burgers vormen zijn handelingen die kinderen beslist kunnen doen. Afhankelijk van de leeftijd kunnen kinderen ook zelf de burgers bakken of op de barbecue bereiden. De finale: de burgers samenstellen is ook een makkie.
Als u samen met uw kinderen aan het koken bent, bent u bezig om samen iets te maken. Het geeft ze een gevoel van voldoening en belang om te zien dat ze mama of papa kunnen helpen.
Zeker tegenwoordig kan het lastig zijn om uw kinderen van de computer of tv weg te krijgen. Koken is een activiteit met een gezamenlijk nuttig doel.

Voedingswaarde voor 1 hamburger volwassene:

Voedingsstoffen	Hoeveelheid	% DAH
Calorieën/ kJoules	443 / 1861	22%
Natrium	370 mg	19%
Eiwitten	29 g	29%
Kalk	34 mg	5%
Vetten	26 g	35%
IJzer	4.1 mg	28%
Verzadigde vetten	10 g	50%
Vitamine A	19 mc	2%
Cholesterol	85 mg	31%
Vitamine B1	0.12 mg	12%
Koolhydraten	26 g	10%
Vitamine B2	0.13 mg	10%
Voedingsvezels	3 g	10%
Vitamine C	199 mg	47%

De percentages zijn berekend op basis van 2000 calorieën (8400 Kjoules) per dag, voor een gezonde volwassene.

Voedingswaarde voor 1 hamburger kind:

Voedingsstoffen	Hoeveelheid	% DAH
Calorieën/ kJoules	443 / 1861	22%
Natrium	370 mg	19%
Eiwitten	29 g	29%
Kalk	34 mg	5%
Vetten	26 g	35%
IJzer	4.1 mg	51%
Verzadigde vetten	10 g	50%
Vitamine A	19 mcg	3%
Cholesterol	85 mg	31%
Vitamine B1	0.12 mg	15%
Koolhydraten	26 g	9%
Vitamine B2	0.13 mg	13%
Voedingsvezels	3 g	10%
Vitamine C	199 mg	66%

De percentages zijn berekend op basis van 2000 calorieën (8400 Kjoules) per dag, voor gezonde kinderen van 7-10 jaar.

Miriam de Windt is diëtiste en natural nutritionist.
T 889-1788
C 520-6932
E mdewindt@scarlet.an.

Kook mee met May.

Ingrediënten:
750 gram grof gemalen vlees
Zout
Peper
Broodjes
Kropsla
Tomaten
Paprika
Saus

Bereidingswijze:
Echte hamburgers moeten naar vlees smaken, dus topkwaliteit vlees met 20 procent vet gebruiken. Als het kan zelf het vlees grof malen, en niet te lang, anders wordt het vlees bij de bereiding taai.
Het grof gemalen vlees (750 gram voor vier hamburgers) in een kom doen met zout en vers gemalen zwarte peper bestrooien, luchtig mengen, er vier ballen van maken en ze plat drukken tot 2 1/2 cm dikte.
In een goed verhitte koekenpan of op een hete grillplaat bruin bakken (met roomboter of olijfolie) zodat het vlees een mooi korstje krijgt en van binnen sappig blijft. Drie minuten aan elke kant voor halfrauwe hamburgers, vijf minuten voor medium.
Op een lichtgeroosterd doorgesneden rond broodje serveren, gegarneerd met kropsla, tomaten, paprika etc. en zo u wilt saus.

Voor de variatie:
De gebakken hamburger met een plak mozzarella of verkruimelde gorgonzola bedekken en onder een hete grill laten smelten.
3 Rode uien schoonmaken en in dunne ringen snijden. In 1 eetlepel extra virgin olijfolie zachtjes gaar bakken en 2 theelepels geraspte verse gember toevoegen. Afmaken met 1 theelepel balsamico-azijn en een beetje suiker. Op de gebakken hamburgers serveren.
De hamburger (zonder zout of peper) aan beide kanten met een mengsel van half maggie en half ketjap manis bestrijken. In de pan of op de grill bakken.

Eet smakelijk,

May
may@amigoe.com

‘Wauw, een Ford Mustang!’

De legendarische Ford Mustang moet ooit ontworpen zijn voor Carlos Nicolaas. De gepensioneerde autoliefhebber staat met stok in de hand trots te kijken naar een vier cilinder LX 5.0 2-deurs Convertible Mustang uit 1990. Die is van zijn dochter.

Tekst en foto's: **Dick Drayer**

Vijftien jaar oud was zij, toen ze hem kreeg van papa. Dat is achttien jaar geleden. Tamara Muzo-Nicolaas is een van de weinige vrouwen op de Boulevard van Bapor Kibra die een Ford Mustang rijdt. Ze heeft MTS-werktuigbouwkunde gedaan en onderhoudt net als haar vader vroeger haar eigen auto. Daarmee is ze een uitzondering op de Boulevard van Mambo Beach. Wie langs alle twintig Mustangs loopt, ziet toch vooral mannen achter het stuur. De Mustang is niet voor niets een muscle-car.

Babyboom-generatie

De eerste Mustangs rolden van de band naar de showrooms op 17 april 1964, precies vijftig jaar geleden. De betaalbare sportauto's waren een onmiddellijk succes, vooral voor jongere bestuurders. Ford gokte op de opkomende babyboom-generatie van na de oorlog. Die groeiden op met rock 'n-roll, vet in de kuif en de auto was, zoals een Vlaamse autojournalist eens zei: “The closest a car can come to rock 'n roll.”

De formule van Ford was geniaal in zijn eenvoud. Destijds waren auto's duur omdat ze geen enkele technische of andere component deelden met een bestaand model. Mustang deed dat wel. Het chassis en de motor en alle techniek werd geleend van de Ford Falcon.

Daarop zette Ford een compleet ander koetswerk met een glitterinterieur. Prijs: 2.320,96 dollar, ongeveer de helft van wat een Chevrolet Corvette in die tijd kostte. De Mustang werd daarmee de snelst en best verkopende nieuwe auto ooit in de Amerikaanse auto-geschiedenis. Na anderhalf jaar waren er al een miljoen verkocht.

Glimmende lak

Twintig daarvan stonden er vorige week bij Mambo. De Mustang Club Curaçao bouwde op die manier een tijdlijn op vanaf 1965. Er is zelfs een 1964-en-een-half-model op Curaçao, “maar die staat al bijna twintig jaar op de blokken”, zegt Erwin Ferreira (60), de trotse eigenaar van een Mustang-coupé uit 1970. Hij geeft tekst en uitleg met een doek in de hand. Bij elke voorbijlopende passant gaat de doek even over de glimmende lak. “Ik heb deze auto nu acht jaar. Gekocht van de familie van een overledene die hem al jaren in zijn tuin in Brievengat had staan. Een en al roest en gaten.” Erwin laat een fotoalbum zien van het restauratieproject. Wie de auto nu ziet en hem vergelijkt met een foto van acht jaar terug, gelooft zijn ogen niet. “1500 Gulden heb ik er voor betaald destijds. Daarna elke avond na het werk de schuur in en klussen. Ik heb het niet alleen gedaan, vier vrienden hebben geholpen. Mijn vrouw vond het best, zij staat en stond honderd procent achter me.”

Erwin bekent dat hij er niet vaak in rijdt. “Het is een dure grap, deze hobby. Ik kocht hem voor niets, maar er zit nu zeker voor tachtigduizend gulden aan nieuwigheid in deze Mustang. Onderdelen zijn duur, die komen uit Amerika. Bovendien heb ik nog een Mustang en ik ben gepensioneerd.”

Beheersing

“Veel hulp van Ford op het eiland krijg je niet hoor”, valt Martin Thijn (49) bij. Hij heeft een 2014 model Mustang en hoort bij de generatie van na de babyboom uit de jaren zestig. Hij kijkt met liefhebbende ogen naar de oude modellen op de Boulevard. De liefde voor oud is niet per se wederzijds. De meeste babyboomers hebben weliswaar respect voor de nieuwe Mustangs, maar zweren bij hun eigen oude modellen uit de vorige eeuw.

“Ik heb mijn Mustang uit Amerika gehaald, van de veiling. Hij was 'geslagen'”, zegt Martin. “Dat is de enige manier waarop je zo'n auto eigenlijk betaalbaar kan kopen. Ford prijst zijn auto's te duur hier. Nieuw willen ze er zestigduizend gulden voor hebben. Maar als je hem in de Verenigde Staten met schade koopt, is de prijs heel laag. Ik heb voor mijn auto, inclusief modificatie, 46.000 gulden betaald.”

Martin is in het dagelijks leven piloot bij Insel Air, maar houdt ook van speed op het asfalt. Hij geeft toe dat je als Mustang-rijder vooral beheersing moet hebben op Curaçao. “Ik heb niet het comfort om twee auto's te rijden, dus mijn Mustang is behalve weekendauto ook family-auto door de week.” Met beheersing doelt Martin op de 430 paardenkrachten van zijn zescilinder Mustang. “Het eiland is klein, dus echt hard rijden kan je hier niet. Snel optrekken wel, maar je moet je auto wel kennen.” “Bij het verkeerslicht gaan de raampjes van medeweggebruikers altijd omlaag”, licht Martin toe. “Dat is het leuke van een Mustang rijden. Je krijgt bewondering op de weg. Het leukste vind ik kinderen op de achterbank; die kijken met die grote 'wauw-ogen', zwaaien en betrekken ook hun ouders erbij.”

Brand

Tamara Muzo-Nicolaas staat met T-shirts van de Mustang Club Curaçao in haar handen. “De club begint nu weer te leven”, zegt ze, terwijl ze de shirts meegeeft aan een bestuurslid. “Mijn verbondenheid met de Mustang gaat diep.” Tamara zet haar voet demonstratief op de achterbumper van haar Mustang Convertible en laat haar tattoo zien. Vlak boven de binnenkant van haar linkerenkel prijkt een getatoeëerd logo van de Mustang: een hardlopend paard, dat in het westen van Noord-Amerika vrij rondloopt.

“Onze hele familie is verbonden met de Mustang. Mijn vader kocht zijn eerste Mustang ruim 42 jaar geleden.” Carlos glimlacht en zegt: “Ik ben ook 42 jaar getrouwd. Mijn vrouw moest concurreren met de 1971 Mustang Convertible die ik toen kocht.” Tamara laat een foto zien. Boven op de rode Mustang staat ze, vastgehouden door haar moeder, te pronken op de motorkap.

Dan wordt het even stil. Tamara, vader Carlos en zijn vrouw, die ook bij de auto van Tamara staat, kijken elkaar aan. Tamara zegt: “Op Goede Vrijdag, 10 april 1998, precies zestien jaar geleden heeft een vreselijke brand de werkplaats met die Mustang en een deel van ons huis in de as gelegd. Mijn vader raakte daarbij zwaargewond. Zijn rug en zijn rechterbeen raakten voor driekwart verbrand. Papa was bezig met groot onderhoud aan de auto en een klein vonkje zette de boel in vlammen.”

Vier maanden intensive care en jaren van revalideren volgden. Niet in Colombia of Miami zoals nu, maar gewoon op Curaçao. “Je werd vroeger niet naar het buitenland gestuurd voor medische behandeling”, zegt de moeder van Tamara. Ze heeft het niet gemakkelijk met dit onderwerp. “Ik denk er nog veel aan, vooral als ik brandend hout ruik. Dan ben ik toch wel alert.” De auto was verloren, hoewel Tamara de motor heeft gehouden. “Acht cilinder, dat gooi je niet gauw weg.”

“Ik doe alles zelf. Net als mijn vader vroeger. Die doet nu niet meer mee, maar is er wel altijd bij. Goede adviezen, hij helpt waar hij kan. De hele familie zit in de auto's, daaraan heeft het ongeluk niets veranderd. Mijn man is ook een echte autofreak”, zegt Tamara. Behalve oude Mustangs hebben we nog een auto-liefhebber: dragracen.

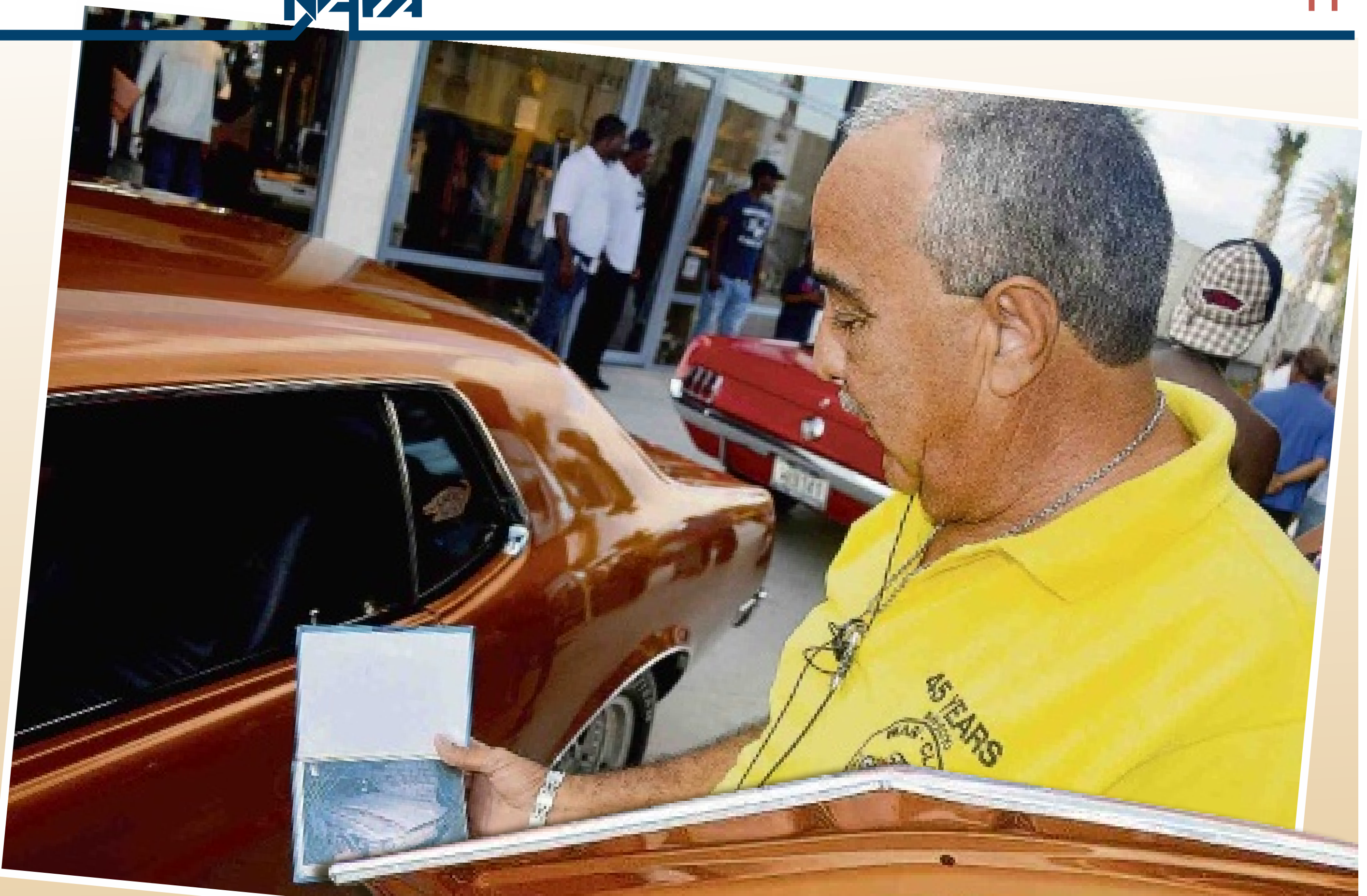

Erwin Ferreira laat zien hoe zijn Mustang is opgeknapt.

Tamara Muzo-Nicolaas heeft de liefde voor Mustangs van haar vader Carlos Nicolaas.

Puzzels.

PRIJSPUZZEL

HORIZONTAAL:
2. Noorse schrijver; 6. geeuwen; 12. inwoner van Groenland; 15. gletsjerpuin; 17. beeld in de publieke opinie; 18. duivenhok; 20. redenaar; 21. vochtig; 22. knapperig; 25. Edelgrootmogende; 26. deel van een haven; 29. naaktmodel; 30. barbaars; 33. halfedelsteen; 35. bedoelen; 37. vruchtbaar oord; 39. hersenfilm; 40. techniek om een patroon aan te geven op stof; 42. dwaas; 43. geliefde van Julia; 45. eveneens; 46. hafachtig zoutmeer; 48. bijwoord; 50. vitaal; 51. stad in Duitsland; 52. hoeve.

VERTICAAL:
1. Signaal; 2. soort weefsel; 3. jong dier; 4. verzoeken; 5. en omstreken; 7. symbool americium; 8. strekking; 9. roem; 10. rivier in België; 11. krachtig; 13. van geringe breedte; 14. flink; 16. lekkernij; 18. onderzeese bom; 19. geraamte van latten; 23. gewrichtsaandoening; 24. schikgodin; 26. mengsel; 27. pausennaam; 28. laaghartig mens; 29. negrillo; 31. soort stof; 32. Europees land; 34. nieuw; 36. edelgas; 38. rivier in Polen; 40. japon; 41. bladader; 44. grond om een boerderij; 47. buidel; 49. vluchtig; 50. boksterm.

1	■	2	3	4	5		■	6	7	8	9	10	■	11
12	13					■	14	■	15				16	
17					■	18		19	■	20				
21			■	22	23				24		■	25		
■		■	26								27	■		■
28	■	29					■	30				31	■	32
33	34			■	35		36			■	37		38	
39			■	40						41	■	42		
43			44		■	45			■	46	47			
	■	48			49	■		■	50				■	
51							■	52						

Uit de inzendingen van de Amigoe-puzzel van vorige week is als winnaar van de weekprijs van 25 gulden getrokken:

Carla Arends
Neptunesstraat 5
Aruba

P.T. Matthew-Noldus
Kaya Yerba Hole 10
Curaçao

De winnaar kan zijn/haar prijs na identificatie ophalen op het kantoor van de Amigoe. Curacao: Kaya Fraterna di Skèrpènè z/n tot drie uur n.m. Aruba: Bilderdijkstraat 16-2 tijdens kantooruren. Bonaire: Shon Ma Carolina, Kaya Nikiboko Noord 18.

Oplossingen moeten zowel op Curaçao als Aruba zijn ingediend op woensdag voor 12:00 uur. Gelieve duidelijk op de enveloppe te vermelden: Amigoe-puzzel. Vanuit Bonaire kan de oplossing gefaxt worden naar Curaçao: (00599-9) 767-4744.

ZWEEDSE PUZZEL

vaststellen / toespraak		eenvoud / mager		rode verfstof		uitroep van opluchting		ijsje / beven		verlaagde toon / Europees land	
				hoofd v.e. klooster / praal							
damesschoenen / zangvogel						kamerplant / maanstand					
							tod / Bijbelse figuur				mannelijk (afk.)
door		draaikolk / Rijksuniversiteit							afstandsmaat / maanstand		
			symbool neon			fijn perkament					
brompot					labiel						

CRYPTOGRAM

					1	2		3
4		5		6	■		■	
	■		■		■		■	
	■	7						
8			■		■	■	■	
	■	■	■		■	9		
10		11						
	■		■	■	■			
12								

HORIZONTAAL:
1. Net gemaakt door de dichter (4); **4.** Vaartuig wat vader hoop geeft (5); **7.** Onderwijs grootmoeder weer dat het niet netjes is (7); **8.** Even in de gang (3); **9.** Voor haar en haan (3); **10.** Te schoon om 'r een veld van te maken (7); **12.** Zo doof is de vierde maat (7).

VERTICAAL:
2. Rivier in het hart van elke kasteelbewoner (4); **3.** Afdaling van groente en vis (6); **4.** Stijl gedeelte voor verzending (8); **5.** Toon belangstelling voor wat je spreekt! (4); **6.** Maak je de reclame belachelijk? (6); **9.** Het explosieve begin van een geweldige fuif (4); **11.** Meisje dat zich weer een houding geeft (3).

WOORDZOEKER

T	T	M	A	A	R	K	T	E	I	R	F	L
E	O	N	E	V	IJ	L	N	I	S	T	G	I
Z	D	T	D	U	L	A	T	T	S	R	L	R
P	G	L	I	O	E	E	U	M	G	E	R	G
O	I	L	E	R	S	K	O	N	I	I	E	E
G	U	N	A	O	A	K	I	W	G	G	D	D
N	Z	O	E	A	D	S	S	A	N	R	N	O
O	T	B	D	K	T	T	L	I	A	S	A	M
R	H	E	S	O	E	S	P	N	Z	I	R	R
P	C	C	B	I	D	O	G	T	O	U	B	A
S	U	A	F	A	H	O	Z	N	L	R	S	A
L	Z	L	R	N	R	O	F	E	A	K	A	V
IJ	L	P	E	D	N	A	A	M	B	G	L	E
T	I	E	E	R	E	T	N	I	R	P	M	I
S	P	N	I	E	R	T	R	E	G	E	L	O
O	S	D	N	A	P	R	E	T	H	C	A	O

In deze mengelmoes van letters zijn al de onderstaande woorden verstopt. Streep alle woorden door. De resterende letters vormen dan regel voor regel van links naar rechts gelezen de oplossing van deze puzzel.

Achterpand
Bezoeken
Botsing
Dodo
Doel
Fietswiel
Frietkraam
Inlijven
Komst
Kruis
Lasbrander
Legertrein
Maand
Modegril
Omgangstaal
Ooievaar
Opeenhoping
Opzet
Placebo
Printer
Radslag
Rangorde
Rijles
Spilzucht
Stuka
Stijlsprong
Talud
Tiras
Zola
Zuigdot

© Puzzelland/140503

SUDOKU

Schrijf alle cijfers 1 t/m 9 in alle verticale kolommen, alle horizontale rijen én in alle vierkantjes van 3 x 3 vakjes.

LIGHT

2			9			1		3
3						4		6
7		1		8			2	
6			4	2	7	3		
	7		5					8
					8		9	
				5		9	6	
	2			1	4		5	
	5	7	8					

HEAVY

						3	8	
	7				2	5		
			9	4	6			
					7			
6	8							
		2				1		
	6				5			
1			6					4
4		8	3			2		

OPLOSSINGEN VORIGE KEER

Light

8	2	4	6	9	3	1	5	7
6	7	3	4	5	1	8	2	9
9	5	1	8	2	7	3	4	6
3	1	7	9	4	6	5	8	2
4	8	2	7	1	5	9	6	3
5	9	6	2	3	8	4	7	1
7	3	9	5	8	2	6	1	4
2	4	5	1	6	9	7	3	8
1	6	8	3	7	4	2	9	5

Heavy

8	9	4	5	1	6	2	3	7
6	2	1	9	3	7	5	4	8
3	7	5	4	8	2	1	9	6
4	1	7	8	2	9	6	5	3
2	6	3	1	5	4	8	7	9
9	5	8	7	6	3	4	2	1
5	3	9	6	4	1	7	8	2
7	8	6	2	9	5	3	1	4
1	4	2	3	7	8	9	6	5

Cryptogram:
Horizontaal: 1. Krijt; 4. strik; 7. egotrip; 8. put; 9. Han; 10. intrede; 12. talmoed.
Verticaal: 2. Raar; 3. tippen; 4. setpoint; 5. roet; 6. klokje; 9. held; 11. til.
Woordzoeker:
Schemering

Zweedse puzzel

■	O	■	R	■	H	■	T	■	Z	■	A
E	M	O	E	■	O	O	G	H	A	A	R
■	S	K	I	F	F	■	V	A	A	R	S
V	L	A	M	I	N	G	■	A	L	M	■
■	A	■	S	C	A	M	P	I	■	A	H
M	A	T	■	H	R	■	E	I	N	D	E
■	N	I	K	E	■	O	P	G	A	A	F

Prijspuzzel

T	■	A	L	I	B	I	■	K	A	J	A	K	■	E
W	E	R	K	B	IJ	■	R	■	C	E	M	E	N	T
E	L	E	V	E	■	S	E	N	■	T	A	N	E	N
E	L	S	■	R	I	T	U	E	E	L	■	T	S	A
■	E	■	B	I	E	R	K	R	A	A	N	■	T	■
P	■	C	R	E	D	O	■	E	G	G	E	N	■	I
A	U	R	A	■	E	M	A	I	L	■	T	O	O	N
U	R	I	■	B	R	A	N	D	E	N	■	P	O	N
L	E	S	S	E	■	N	O	E	■	O	M	E	G	A
U	■	I	E	T	S	■	A	■	A	V	O	N	■	M
S	Y	S	T	E	E	M	■	B	L	A	A	S	J	E

VOLWASSEN

Als de puberteit achter de rug is, u weet wel, die periode waarin je de raarste dingen kunt doen en je ouders tot wanhoop drijft, word je geacht naar volwassenheid te groeien. Dat gebeurt dan ook, althans in de meeste gevallen. De ergste wilde haren liggen in de wasbak en het wordt tijd dat je verantwoordelijkheid (h)erkent. Bij een deel van de wereldbevolking echter, wil die volwassenheid maar niet doorbreken. En dan heb ik het over zogenaamde 'voetbalsupporters'. Die lui die willens en wetens aan de gang gaan met vuurwerk, vernielingen en het zaaien van haat. Ik vermoed steeds vaker het ontbreken van een stofje in de hersenen bij dat - het zijn overigens overwegend mannen - volkje. Zie ze staan. Ze noemen zich volwassen, staan met petjes, sjaals en andere duurbetaalde merchandise hun clubje aan te moedigen, waarbij haat het hoofdbestanddeel vormt. Je ziet het in die ogen, je ziet het aan die opgestoken middelvingers zodra iemand van de tegenpartij iets doet wat de 'heren' niet zint. Ik kan er met de beste wil van de wereld geen chocola van maken. Ik bekijk die taferelen en vraag me in alle ernst af wat deze lui bezielt. Geloof me, ik ben opgevoed met voetbal. Op zondag moest ik vooral mijn mond houden want mijn vader zat aan de radio gekluisterd om bijna kwijlend 'Langs de lijn' te volgen. Verwoed werd elke week in grote hoop de voetbaltoto ingevuld om daarna geconfronteerd te worden met een totaal gebrek aan voetbalkennis. Weer niks. Want laten we eerlijk zijn: als je zo deskundig bent op dat gebied, zou je toch schathemelrijk moeten zijn. Maar nee. Ik ben een vrouw. Ik houd van voetbal en weet zelfs wat buitenspel is. Maar waag het niet als vrouw dit rare wereldje te doorgronden want hoon wordt jouw deel. Met verbijstering las ik over ene 'Polletje'. Het is een voetbalsupporter pur sang. Zegt hij zelf. Daar zijn overigens de meningen over verdeeld. Wij betitelen hem hier als een doorgewinterde hooligan. Enig internetonderzoek leert me dat deze Polletje een spuuglelijke engerd is met een uiterlijk waarbij je na één blik in de spiegel hysterisch gillend naar een plastisch chirurg holt en voorrang eist. Maar dit terzijde. Deze Polletje, oftewel Martin van de P. schijnt het zelfs zover gebracht te hebben dat hij doodleuk tijdens bestuursvergaderingen van 'zijn cluppie' plaatsneemt aan de vergadertafel. En geen hond die er iets aan doet. Allemaal poep in de broek. Trouwens, hoe vaak gebeurt het niet dat agressieve, zichzelf noemende 'supporters' verhaal gaan halen bij een trainer als hun massahysterie verloren heeft? Treurig, nietwaar? Ik ben een vrouw. En ik snap het niet meer. Ik ben geen mannenhaatster, maar lieve mensen, als we eerlijk zijn is nog nooit een vrouw een oorlog begonnen. Ooit een vrouwelijke pedofiel meegemaakt? Het moeten de chromosomen zijn die in een verwarrend ogenblik op een hoop zijn gekwakt. Dat mag eveneens duidelijk blijken wanneer we een kleine reportage over motorbendes aanschouwen. Tachtig procent (80!) van de leden blijkt veelplegers in de misdaad. Of het nou Hell's Angels zijn of leden van het intelligente Satudarah-clubje, het maakt niet uit. In het nieuws verschenen de beelden. De stoere mannen staan bij elkaar en ineens ontwaar ik in die kluwen een jochie van een jaar of... negen? Hij hangt tegen zijn vader aan, heeft zijn armen stoer over elkaar en kijkt zoals zijn vader. En dat is niet vrolijk. Het kleine, stoere mannetje is nu al verloren. Ooit is hij volwassen...

Huntu Kòrsou.

'Helpende handen overzee' (1)

Wij hebben een bijzondere band met Nederland. Samen met onze andere zustereilanden vormen wij met dit land, dat wel achtduizend kilometer van ons vandaan ligt, het 'Koninkrijk der Nederlanden'. Ieder land met zijn eigen cultuur, normen, waarden en toch onderdeel zijn van een groter geheel. De rode draad die deel uitmaakt van wie wij als land zijn. Het Koninkrijk als tuin met een grote diversiteit aan planten en bomen.

Tekst: **Shakti-Aroena Lakhi**

Deze speciale relatie uit zich op verschillende manieren. Een ervan is de grote Caribisch Nederlandse gemeenschap in Nederland die volgens het Integratierapport 2012 van het Centraal Bureau van Statistiek Nederland wel 144.000 burgers groot is. Wie kent het jaarlijkse Zomercarnaval in Rotterdam niet? Dit evenement is een van de grootste trekpleisters en is inmiddels niet meer weg te denken uit de Nederlandse samenleving. Of onze bursalen die voor hun vervolgopleiding naar Nederland gaan, onder meer vanwege onze gemeenschappelijke moedertaal, het Nederlands. Niet te vergeten onze Curaçaose helden als Churandy Martina, Tania Kross en Izaline Calister die vanwege afkomst en bekendheid Curaçao in de 'spotlights' zetten. En wat dacht u van de Curaçaose supermarkten die een breed assortiment aan Hollandse producten verkopen? Van kaas tot rauwe haring, je kunt het er allemaal vinden.

Dit is nog lang niet alles. Een voorbeeld van de hechte band tussen Curaçao en Nederland is dat er in Nederland een actief veld is van organisaties die zich inzetten voor een 'better quality of life' op ons eiland. De een zet zich in voor kansarme kinderen die dankzij hulp met een volle buik naar school kunnen gaan. De ander wil bijdragen aan meer sociale cohesie in de samenleving. Kennisoverdracht en ondersteuning in het opzetten van lokale projecten in de verschillende wijken zijn eveneens beweegredenen. Of het promoten van ons Papiamentu in Nederland hoort er bij. Niet te vergeten de organisaties die opkomen voor de belangen van Caribische Nederlanders in Nederland met als doel de maatschappelijke positie van deze groep te verbeteren. Zodat zij indirect weer kunnen bijdragen aan een beter leefklimaat hier. Denk maar aan onze landgenoten in Nederland die, omdat zij in staat zijn het te betalen, elk jaar naar ons eiland kunnen komen voor familiebezoek en op deze manier investeren in de economische ontwikkeling van Curaçao.

De komende weken wil ik u in deze serie laten zien dat, hoewel Curaçao een zelfstandig land is, we het opbouwen van ons eiland niet alleen hoeven te doen. Er zijn altijd helpende handen overzee die vanuit 'het verre oosten' samen met ons zich inzetten voor 'Nos Dushi Kòrsou'. Puur omdat deze mensen iets terug willen doen voor dat land waar zij het levenslicht hebben gezien of zulke mooie herinneringen aan hebben.

Ik hoop met deze artikelen te bereiken dat wij niet vergeten dat een duurzame ontwikkeling van een natie samen gedaan dient te worden. Hand in hand. Zij aan zij. Wij hebben elkaar nodig. De afstand noch 'kleur' doet er toe als wij het maar doen voor één ding: 'one happy island'.

Ir. Shakti-Aroena Lakhi is voorzitter en medeoprichtster van Huntu Kòrsou. Een stichting die zich inzet voor een 'better quality of life' op Curaçao. Meer lezen over dit initiatief: www.huntu-korsou.org en www.facebook.com/HuntuKorsou .

Huisarts op Curaçao

Dokter Wilsoe stopt

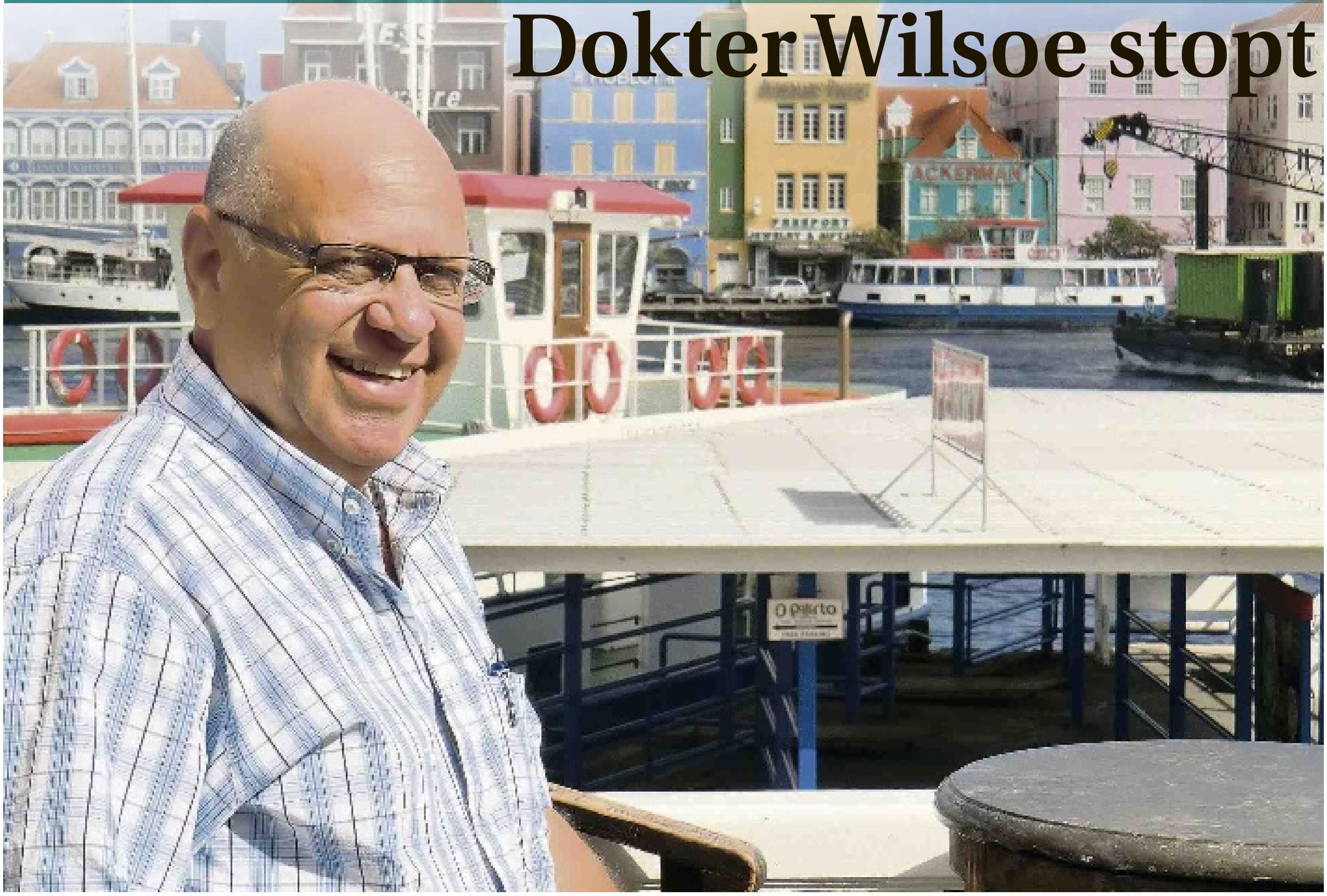

Leslie Wilsoe is vanaf 1979 huisarts op Curaçao. Is er in de gezondheidszorg veel veranderd? Zijn de patiënten veranderd? De ziektes wellicht? De dokter vertelt over zijn ervaringen, aan de vooravond van zijn afscheid. Hoewel? Afscheid? Voorgoed?

Tekst: **Ko van Geemert**

Leslie Anthony Bernhard, kortweg Leslie Wilsoe, is in 1949 op Curaçao geboren. "De naam Leslie komt van de acteur Leslie Howard - vooral bekend door de film Gone with the wind uit 1939; hij werd later, in de oorlog, neergeschoten door de Duitsers - en de naam Bernhard kreeg ik omdat mijn ouders koningsgezind waren."
Zijn vader, in 1992 gestorven, was een succesvol koopman, hij handelde onder meer in confectie. Zijn moeder, Henriette Snijder (overleden in 1994) trouwde eerder; uit dat huwelijk, met M. Wawoe, kreeg ze vier kinderen, met Leslies vader P.A., ofwel Bubuchi, Wilsoe, maakte ze de tien vol: er kwamen er nog eens zes bij, van wie Leslie de tweede is.

Heen en weer

Leslie Wilsoe: "In 1963 zijn we naar Nederland gegaan. Dat had te maken met de gezondheid van mijn vader. Hij kreeg in dat jaar op 42-jarige leeftijd zijn eerste hartinfarct en werd toen geadviseerd om naar Nederland/Europa te gaan vanwege het klimaat. Wij, de kinderen, vonden dat natuurlijk enorm spannend! Dus daar ging de hele familie Wilsoe, met de boot richting Hulanda! Maar, eenmaal in Nederland, kregen we heimwee en besloot mijn vader om aan het eind van het schooljaar weer terug te gaan naar Curaçao. Terug op Curaçao beseften we wat we hadden achtergelaten. Na zes maanden zijn we met de hele familie weer vertrokken naar Nederland. Ditmaal met het vliegtuig."
"Aanvankelijk woonden we in een pension aan de Nassaukade, later hebben we in Amsterdam op verschillende adressen gewoond, Beethovenstraat, Buitenveldert... Ik kwam op het Spinozalyceum terecht, een prachtige tijd. Niet in de laatste plaats door rector Goudeket, hij was rabbi op Curaçao geweest en een vriend van m'n vader. Hij heeft me meer dan eens de hand boven het hoofd gehouden. Ik zie nog steeds vrienden uit die tijd. Mijn ouders waren er een groot voorstander van dat hun kinderen gingen studeren. Mijn vader, een strenge man, was zelf graag dokter geworden, maar door de oorlogstoestanden zat er geen studie in. Dan moest ik het maar worden, en zo gebeurde dat ook."

En weer terug

"Vanaf m'n 19e tot m'n 28e heb ik met veel plezier medicijnen gestudeerd, in die tijd kon je er nog lang over doen. In 1975 ben ik getrouwd, met Monique. Ik woonde in 1965 met m'n familie korte tijd bij haar om de hoek in Amsterdam Buitenveldert. Monique hing toen nog in de klimrekken terwijl ik op het gras stond te honkballen. Toen kenden wij elkaar dus al, maar waren nog heel erg jong natuurlijk. Daarna hebben we elkaar door verhuizingen jarenlang niet meer gezien. Totdat wij elkaar tegenkwamen op een schoolfeest en Monique me uitnodigde voor haar verjaardagsfuif met chips en Exota (een reeds lang niet meer bestaand drankje!). Zo begon het dus, 45 jaar geleden."
"In 1977 studeerde ik af en in datzelfde jaar werd onze eerste dochter, Kim, geboren. In 1980 gevolgd door dochter Kelly en in '82 door zoon Kevin. Na mijn afstuderen wilde ik me graag specialiseren in de chirurgie, maar dat ging niet zo gemakkelijk. Ondertussen was ik wel, via mijn co-schappen, terechtgekomen bij een huisarts in Bussum, waar ik met veel plezier werkte. Deze arts, Henk Kluvers, was zijn tijd ver vooruit. Hij had achter zijn villa een uitgebreid gezondheidscentrum opgezet, waar patiënten met psychosomatische klachten behandeld werden door diverse disciplines. Ik heb daar heel wat ervaring opgedaan. Omdat wij inmiddels in Castricum woonden, was ik uren onderweg naar en van Bussum, waar ik ook nog eens lange dagen maakte. Het was dus een bijzonder vermoeiende tijd. Toen de dienstplicht ook nog boven mijn hoofd hing, zijn we in 1979 naar Curaçao vertrokken, waar ik huisarts kon worden. Ik was hier nog maar net begonnen, toen ik bericht kreeg dat ik mij in Nederland kon gaan specialiseren in de gynaecologie, mijn tweede keus. Maar op dat moment leek het

na ruim 35 jaar

"Kwalen die hier veel voorkomen - maar waar niet? - zijn suikerziekte en hoge bloeddruk. In de loop der jaren is hieraan vanuit medisch oogpunt meer aandacht besteed en is de zorg verbeterd."

mij een grotere uitdaging om er op Curaçao iets van te maken, dus besloten wij om te blijven."

Knabbelende muizen

"Ik begon in 1979 als parttime gouvernementsarts op de Scharlooweg. De patiënten zaten 's nachts al om 12 uur op het balkon om de volgende dag aan de beurt te kunnen komen. De praktijk begon om 7 uur en tegen een uur of 4 's middags moest ik de deur wel sluiten. Dat heb ik twee jaar gedaan. Achteraf bleek dat ik toen meer dan 10.000 patiënten had! Daarna kreeg ik versterking van een parttimer en een fulltimer."

"Het gebouw aan de Scharlooweg waar onze praktijk was gevestigd, was heel oud en behoorlijk vervallen. We zakten door de vloeren en de muizen knabbelden aan de medicijnen. Ik heb dat aangekaart en met veel moeite is er toen door de GGD in alle haast op Marie Pampoen een tijdelijk houten 'noodgebouw' neergezet. Het pand aan de Scharlooweg is later met de grond gelijk gemaakt; er is nu een parkje."

"Tegelijk met mijn parttime-gouvernementspraktijk ben ik begonnen met het opbouwen van mijn privépraktijk. De eerste jaren aan huis, aan de Generaalsweg in Amerikanenkamp. Toen deze praktijk almaar drukker werd en mijn huis intussen gevuld raakte met kinderen, heb ik de praktijk verhuisd naar Promenade en later naar Zeelandia."

Uit de praktijk

"Tussen 1979 en 2014 zijn de patiënten hier, net als overal elders, wel veranderd. Meer geïnformeerd en mondiger, door internet en andere media. Dit heeft natuurlijk voor- en nadelen. Het gezag van de arts is in de loop der jaren ook een stuk minder geworden."

"Tijdens een van mijn eerste praktijkjaren op het eiland maakte ik het volgende mee. Op een drukke middag, volle praktijkkamer, komt een oma met haar kleindochter van 13 jaar met hevige maagklachten. Patiëntje tussendoor gezien met keiharde bovenbuik. Het kind schreeuwde het uit. Met spoed verwezen naar de EHBO met vraagstelling: maagpathologie? Na twee uurtjes werd ik opgebeld met de mededeling dat de patiënte bevallen was van een gezonde dochter. Ze had maandenlang een riem om haar buik gesjord zodat oma niet kon zien dat haar buik groter werd."

"Mensen hebben er over het algemeen geen moeite mee zich te laten onderzoeken, ook niet als het gevoelige kwesties betreft. Toen ik nog een heel jonge huisarts was, waren er weleens oudere dames die zich schaamden om bijvoorbeeld een 'paptest' (een uitstrijkje) te ondergaan."

"Kwalen die hier veel voorkomen - maar waar niet? - zijn suikerziekte en hoge bloeddruk. In de loop der jaren is hieraan vanuit medisch oogpunt meer aandacht besteed en is de zorg verbeterd."

"Ongeveer 1 procent van de Curaçaose bevolking heeft HIV. Zodra ik bij een patiënt een HIV-diagnose stel, wordt deze uiteraard doorverwezen. Daarna zie ik de patiënt niet meer, die blijft dan onder controle bij de specialist."

Collega's

"Er zijn zo'n 100 huisartsen op het eiland, waarvan ongeveer twee keer meer mannen dan vrouwen. De norm is tussen de 1800 en 2200 patiënten per arts. Het grootste deel van de artsen is Curaçaoënaar, er is ook een aantal Nederlandse huisartsen dat hier echter al jaren zit en het Papiaments machtig is. De laatste jaren zien we ook meer huisartsen met een Latijns-Amerikaanse achtergrond, zoals bijvoorbeeld uit Cuba."

"Begin jaren 80 was ik voorzitter van de huisartsenvereniging, die onder anderen bestond uit de collega's Nassy, Heerenveen en Snijder. Ook toen al werd er gesproken over een nieuw ziekenhuis! Toentertijd werd ook de basis gelegd voor de algemene ziektekostenverzekering. Voor mensen met heel weinig geld bestond de zogenoemde PP (Pour Pauvre) regeling. Bijvoorbeeld voor hen die in de bijstand zaten. Ze konden dan gratis medische zorg krijgen. Hiervoor had de GGD huisartsen in dienst, die deze artsen ook betaalde."

"In het jaar 2000 is dit systeem veranderd. De huisartsen werden toen door het gouvernement afgestoten en er ontstond een abonnementssysteem, zoals bijvoorbeeld het Ziekenfonds in Nederland. De patiënten konden toen ook zelf hun huisarts kiezen. Voorheen waren ze wijkgebonden. Sinds 2013 is de Basis Verzekering Ziektekosten (BVZ) geïntroduceerd. Op dit moment valt nog niet iedereen onder de BVZ, maar dit gaat in de toekomst wel gebeuren."

Toekomst

"Mijn idee was om op Marie Pampoen een Medisch Centrum te bouwen, ter vervanging van het noodgebouw van de GGD. Dit voor de eerstelijnszorg. Het werd het gebouw aan de M.L. Kingboulevard. De praktijk is sinds een aantal maanden hier gevestigd. Collega Bruk Bekele, die bij mij als waarnemer begon en met wie ik al jaren samenwerk, zal in de naaste toekomst mijn praktijk overnemen. Maar als je over de toekomst spreekt: als arts is het voor mij praktisch onmogelijk om mij niet met de medische wereld te blijven bemoeien. Het beroep zit me in hart en nieren, dus zal altijd mijn interesse blijven houden. Via vakliteratuur en internet, congressen en nascholingen kan je goed op de hoogte blijven van allerlei nieuwe ontwikkelingen op medisch gebied. Het fijne van dit beroep is dat je het, mits je je vak bijhoudt, tot op hoge leeftijd kunt uitoefenen. Dat betekent dat nog altijd de mogelijkheid bestaat om als waarnemer aan de slag te gaan."

Bevallingen

"Al met al kijk ik terug op een plezierige en succesvolle carrière. Ik heb dan ook zeker geen spijt van mijn beslissing om in 1979 als huisarts naar Curaçao te gaan. Natuurlijk was het vooral in de beginjaren keihard werken om de praktijk op te bouwen en bleef het idee van een specialisatie af en toe nog wel door mijn hoofd spelen. Maar al doende kreeg ik steeds meer plezier in het huisartsenvak. Als huisarts sta je zoveel dichter bij de patiënt, het contact is veel intensiever. Sommige patiënten zie ik al sinds 1979, zodat op den duur een speciale band is ontstaan. Zo heb ik ook jarenlang bevallingen gedaan. Dat vond ik toch wel een van de leukste onderdelen van het beroep. De kinderen die ik destijds op de wereld heb geholpen werden natuurlijk volwassen en dan hielp ik hen weer met de bevalling van hun kinderen. Dat is toch heel speciaal, nietwaar?"

Talent werven of ontwikkelen

Mens & Werk

We hebben het regelmatig over persoonlijke kwaliteiten, talenten, talentontwikkeling, vaardigheden en competenties, maar wat zijn dat eigenlijk? Persoonlijke kwaliteiten zijn de specifieke eigenschappen die bij mensen horen, zoals zelfstandigheid en daadkracht. Een talent is het vermogen om iets heel goed te kunnen doen. Een talent is meestal aangeboren of door persoonlijke interesse ontwikkeld, zoals piano spelen of tekenen.

Tekst: **Judice Ledeboer**

Een vaardigheid is het vermogen om een handeling bekwaam uit te voeren of om een probleem te kunnen oplossen. En competenties zijn kennis en vaardigheden. Competenties zijn niet aangeboren, maar ontstaan door te oefenen. Competenties zijn geen gedrag en ook geen intelligentie. En dan hebben we talentontwikkeling. Talenten komen tot bloei wanneer vaardigheden en competenties worden ontwikkeld om het talent zo goed mogelijk te gebruiken. En dan hebben we het over talentontwikkeling.
Organisaties die het belang van talentontwikkeling zien proberen vooruit te zien. Ze schatten in welke talenten ze in de toekomst nodig hebben en dan moeten ze de beslissing nemen om talent op te bouwen bij personeel dat ze al in dienst hebben of om mensen aan te nemen die al beschikken over bepaalde talenten.
In eerste instantie kiezen organisaties ervoor om mensen die al beschikken over een bepaald talent en kennis van buitenaf in huis te halen. Dat is wel te begrijpen want het kost een organisatie veel tijd en geld om eigen mensen zich te (laten) ontwikkelen en dan lopen ze het risico dat de medewerkers alsnog naar de concurrent vertrekken. Organisaties doen dus niet veel moeite om in medewerkers die al in dienst zijn te investeren door hen studies te laten volgen om zich verder te ontwikkelen. Zij nemen op het moment dat ze de mensen nodig hebben mensen met een bepaalde expertise in dienst, langdurig of op contractbasis. Het kan namelijk ook voorkomen dat er mensen met expertise slechts voor een korte tijd nodig zijn. Veel vacatures worden dan ook ingevuld door externe kandidaten en niet door interne. Er zal dus gezocht moeten worden naar een zekere balans tussen interne en externe talentontwikkeling. Dit is heel goed mogelijk en alles hangt natuurlijk af van het budget dat er beschikbaar is.
Talent ontwikkelen binnen de organisatie is natuurlijk zeer aantrekkelijk voor de werknemers en in zekere zin ook voor de werkgever, want die wil gaan profiteren van de ontwikkeling van zijn werknemers, mits zij niet vertrekken nadat er in hen geïnvesteerd is. Maar wachten totdat zijn personeel zich ontwikkeld heeft kan ook lang duren. Het inhuren van mensen van buitenaf kost veel geld en hoe snel wordt er iemand gevonden met de nodige talenten die op korte termijn beschikbaar is. Dan is het natuurlijk handig als er in-company mensen zijn die over de talenten beschikken die nodig zijn. Een organisatie die met deze problematiek te maken heeft zal dus een aantal vragen beantwoord moeten zien voordat men kan besluiten wat men moet gaan doen en wat er binnen het budget past. In de eerste plaats moet het bedrijf weten: hoe lang hebben we iemand met een bepaald talent nodig, hoe lang en loont het om zelf aan talentontwikkeling te doen? Is interne talentontwikkeling te realiseren, kijkend naar de mensen die nu in dienst zijn? En wat is het risico van het in huis halen van een externe kracht? Ziet hij straks te veel van de geheimen van het bedrijf? Kan hij zich vinden in de cultuur van de organisatie of loopt het bedrijf de kans dat de tijdelijke expert die cultuur gaat veranderen? Dat is heel goed mogelijk als er een externe kandidaat op een hoge positie wordt ingehuurd. Andersom kan er iemand worden ingehuurd om een verandering teweeg te brengen, maar die verandering komt totaal niet tot stand omdat er een bepaalde cultuur is bij het bedrijf waar niet aan valt te tornen. Dan ontstaat er dikwijls veel onrust en heeft het hele traject veel geld gekost en is alles voor niets geweest. In zo'n geval is het altijd beter om iemand intern te motiveren om zich verder te ontwikkelen om een veranderingstraject aan te kunnen.

Als een bedrijf geen nieuw talent kan vinden kan het zich ook richten op 'oud' talent. Het werven van medewerkers die vroeger bij het bedrijf werkten is zeker een optie en dat wordt al geregeld gedaan. Men weet wat men van een oud-medewerker kan verwachten en dan is die persoon een goede kandidaat voor een openstaande vacature. De oud-medewerker kent het bedrijf al en dat scheelt veel tijd en energie. Talent werven of ontwikkelen? Eerst bepalen waar het bedrijf talentvolle mensen voor nodig heeft en natuurlijk wat voor talent. Financiële wizzards? Commerciële kanjers, mensen met visie en lef? IT'ers of mensen met een andere specialisatie? Het budget speelt ook een rol, maar met goede talentvolle mensen wordt het geld dik terugverdiend.

Over organiseren, ondernemen, managen en leidinggeven

De toekomst (8)

De zes kwaliteiten van de moderne medewerker die in de vorige aflevering behandeld werden, zijn in feite de karakteristieken van goed werknemerschap, good employeeship, zoals vereist en verwacht mag worden in de 21e eeuw. Kwaliteitsgedrag en excellence, bekwaamheid, pro-activiteit, engagement, intrinsieke motivatie en ownership.

Tekst: **Jan de Ruijter**

Dat staat in schrille tegenstelling tot wat werknemerschap tot nu toe inhield. De ouderwetse werknemer is niet betrokken, heeft 'just a job', doet zijn werk min of meer, is veelal apatisch, laat onverschilligheid en ongeinteresseerdheid zien, werkt met een typische 'eight to five'-houding, klaagt, en bekritiseert het bedrijf en de directie. De stap van oud naar nieuw vereist een complete mentaliteitsverandering, een totale verandering van 'mindset'.

De vijf persoonlijke attributen, een visie en missie hebben, handelen en doen, het geloof in continuous learning en improving, het streven naar whole-life succes en het opstellen van persoonlijke doelen helpen elk individu bij zijn streven naar geluk en succes en zijn zelfs een voorwaarde om te kunnen groeien naar goed werknemerschap, naar zelfvoltooiing en zelfontplooiing. Zonder die vijf attributen lukt dat niet. Zonder die vijf attributen wordt goed werknemerschap niet bereikt en komt men niet tot zelfvoltooiing. De moderne medewerker en al diegenen die daarnaar streven, begrijpen deze materie heel goed en zijn daar heel enthousiast over maar struikelen in hun goedbedoelde pogingen omdat de ouderwetse werkgever nog steeds overal ter wereld aanwezig is. De praktijk heeft aangetoond dat goed werknemerschap niet blijvend gerealiseerd kan worden zonder goed ondernemerschap.

Goede bedrijven en organisaties die deze moeilijke tijden overleven en duurzaam succesvol zullen zijn, hebben de volgende 11 karakteristieken.

Kwaliteit: Zij stellen kwaliteit en excellence boven alles, in alles wat ze doen, in al hun handelen en laten. 'Live quality' zeggen de Amerikanen. Niet alleen de kwaliteit van het product maar kwaliteit in het dagelijkse gedrag, in productieprocessen, in de behandeling van mensen, van klant en medewerker. Zij maken zeker dat alle klanten de zaak volkomen tevreden verlaten. Zij beoordelen hun medewerkers op klanttevredenheid en rekenen hun medewerkers daarop af. Houden hen daar verantwoordelijk voor en gebruiken daartoe de principes van Empowerment en Partnering. Ook managers worden niet langer verantwoordelijk gehouden voor en afgerekend op winst zoals vroeger, maar bovenal op klanttevredenheid want alleen tevreden klanten zorgen voor duurzame winst.

De drie P's: Zij denken bij alle beslissingen die gemaakt worden aan de belangen van de drie P's, van People (mensen, klanten en medewerkers), Profit (winst) en Planet (gemeenschap, samenleving, milieu). Hun beleid is altijd gericht op de lange termijn en niet op de dagelijkse waarde van de aandelen op de beurs. Winst is voor hen de vergoeding die de klant betaalt voor volkomen tevredenheid. Dit wordt ook wel corporate social responsibility (CSR) genoemd waarvan dr. Edwards W. Deming, mijn voorbeeldmodel, de eerste stappen ondernam en in Nederland wordt het vaak het Rijnlands-model genoemd waarvan de bekende prof. Mathieu Weggeman de grote voorvechter is.

The Living Company: Zij runnen hun bedrijf als een Living Company. De metafoor met living wordt gemaakt omdat alles wat leeft op de allereerste plaats streeft naar in leven blijven, naar overleving. Een ondernemer die een bedrijf opricht doet dat om van dat bedrijf iets moois en succesvols te maken, iets wat lang duurt en lang leeft. Het is dus de bedoeling dat bedrijven lang meegaan, lang bestaan en overleven. Die originele gedachte gaat later vaak verloren en veel organisaties, vooral de grotere met onbekende aandeelhouders als eigenaren, zijn jackpotmachines geworden waar continu grote hoeveelheden geld uit moeten rollen en management verlaagd wordt tot iets op de korte termijn, de kortetermijnwinst terwille van de aandelenkoers. Bedrijven die succesvol willen zijn in de toekomst moeten eerst Living Companies willen zijn. Ze moeten er willen zijn voor de lange duur, ze moeten willen overleven en voor de lange termijn succesvol willen zijn.

Engagement en Empowerment: Zij weten precies hoe Participation, Engagement en Commitment te verkrijgen van hun medewerkers. Betrokkenheid gaat van apathie en ongeïnteresseerdheid naar interesse, meedoen (participation), betrokkenheid (engagement) naar inzet (commitment), werken met hart en ziel, ownership en pro-activiteit, en totale dedicatie, extra tijd en aandacht willen geven. Dit vloeit door naar Empowerment (en Partnering) van employees om zeker te maken dat alle klanten volledig tevreden zijn.

Management by Example: Management geeft boven alles leiding 'by example', toegankelijk en benaderbaar, fysiek aanwezig en zichtbare passie uitstralend.

Bedrijfscultuur: Ze erkennen dat bedrijfscultuur de fundering is van het bedrijf en werken continu aan hun cultuur. Ze erkennen dat bedrijfscultuur hun hoogste en meest waardevolle bezit is dat hen verschillend maakt van de concurrenten.

Dissatisfiers: Zij werken continu hard aan het elimineren van de zogenoemde dissatisfiers. Dingen die een bron van klachten bij de medewerkers zijn. Bijvoorbeeld het niet op tijd betalen van de salarissen of niet de juiste salarissen betalen, slechte kantines en op de eilanden bijvoorbeeld in hotels en restaurants een foute afrekening van de zogenoemde tronc, het bedieningsgeld aan het bedienend personeel. Met teveel dissatisfiers is het moeilijk om mensen te motiveren, te inspireren. De volgorde is dus zorgen dat er geen dissatisfiers zijn en voortdurend dissatisfiers elimineren en tegelijkertijd inspireren.

Educatie: Zij werken continu aan de opleidingen en het ontwikkelen en trainen van hun mensen zodat Empowering en Partnering kunnen plaatsvinden. De managers van de toekomst zijn verantwoordelijk voor het verhogen van het IQ van hun onderneming. Met beter ontwikkelde mensen bereik je betere resultaten. Ook dit is weer in schrille tegenstelling tot het dom houden van mensen zoals overal helaas nog steeds gebruikelijk.

Afrekencultuur: Zij hanteren een heel sterke afrekencultuur. Vergist u zich niet; deze bedrijven zijn heel goed voor hun medewerkers maar diegenen die niet presteren, die hun maandelijkse doelen niet behalen, die er de kantjes vanaf lopen, daar wordt heel snel mee afgerekend. Performing en Accountabilty, het verantwoordelijk houden voor, zijn een integraal onderdeel van modern management van de toekomst.

Recognition en Celebration: Zij herkennen, erkennen en vieren goede performance.

Goal Setting: Zij hanteren Mutual Goal Setting als hét instrument om de wederzijdse wensen en doelen van medewerkers en het bedrijf te bereiken.

Tegelijkertijd moeten deze bedrijven van de toekomst al het oude managementgedoe afschaffen. Noemt u ze maar op: de grote hoeveelheden policies en procedures, de grote hoeveelheden uitvoerige werkprocessen, management in 'ivory towers', command and control, grote hoeveelheid supervisors en inspecties, autoritair management, management by fear, de jaarlijkse moeilijke evaluaties, bureaucratie, controleren, en veel hiërarchie. Daar is allemaal geen plaats meer voor in het bedrijf van de toekomst. En ook hier is een change of mindset nodig. De oude werkgever zal moeten veranderen in een moderne manager die zich bewust is van zijn sociale verantwoordelijkheden als hij deze moeilijke tijd wil overleven en succesvol wil zijn in de toekomst.

En net zoals bij de werknemers is ook hier het ontleren, to unlearn, veel belangrijker dan het leren van de nieuwe aanpak. Managers proberen het te leren maar vallen veelal terug op hun oude gedrag van command and control, inspecteren en hiërarchie.

(Wordt vervolgd)

De dienende overheid (2)

Islelly Pikerie verricht een promotieonderzoek naar het effect van drie specifieke beleidsinterventies op het gebied van Good Governance en naar de vraag of Good Governance wel in te passen is in de Curaçaose cultuur. Ze belicht in dit kader voor de Ñapa in een serie van enkele artikelen verschillende aspecten van Good Governance. Vandaag de dienende overheid (deel 2).

Tekst: **Islelly Pikerie**

We keren terug naar de vraag naar de legitimiteit, naar de kwaliteitseisen van de gezagsuitoefening binnen de democratische rechtsstaat. Het antwoord op deze vraag verschuift in de loop van de tijd. Deze verschuiving kan worden beschreven in termen van de ontwikkeling van de klassieke naar de sociale rechtsstaat. Dit verschil brengt met zich mee dat het in de klassieke rechtsstaat vooral gaat om het begrenzen van de overheidsbesluiten en in de sociale rechtsstaat ook om het bevorderen van de uitvoering van overheidsbesluiten.
In de klassieke rechtsstaat gaat het vooral om codificatie: het vastleggen in wetten van regels die via het gewoonterecht in de samenleving zijn gevormd. In de sociale rechtsstaat gaat het ook om modificatie: het via wettelijke regels veranderen van de samenleving.
De verschillen tussen beide modellen komen het meest pregnant naar voren als we kijken naar de beginselen, de inhoudelijke uitgangspunten van de rechtsstaat. Voor alle vijf beginselen is een formele invulling mogelijk, die aansluit bij de klassieke rechtsstaat en een materiële invulling, die aansluit bij de sociale rechtsstaat.
Bij onder meer het vrijheidsbeginsel gaat het in de klassieke rechtsstaat om negatieve vrijheid; de staat moet de individuele vrijheid van de burger beschermen. In de sociale rechtsstaat gaat het om positieve vrijheid; de staat moet via overheidsvoorzieningen de zelfontplooiing van alle burgers, dus ook van de zwakkere burger bevorderen.
Bij onder meer het gelijkheidsbeginsel gaat het in de klassieke rechtsstaat om formele (abstracte) gelijkheid; gelijkheid voor de wet. Alle burgers moeten in gelijke gevallen op een gelijke manier worden behandeld. In de sociale rechtsstaat gaat het om materiële (concrete) gelijkheid, dus niet alleen om gelijke behandeling, maar ook om gelijke uitkomsten. De overheid heeft tot taak door het wegnemen van ongerechtvaardigde inkomensverschillen alle burgers gelijke kansen te geven.
Bij het beginsel van de dienende overheid zien we in de klassieke rechtsstaat (ook wel de 'nachtwakerstaat' genoemd) een beperking tot het begrip algemeen belang. De overheid heeft slechts tot taak voorwaarden te scheppen waardoor de gemeenschap als geheel zich kan ontwikkelen en de nationale welvaart wordt bevorderd. Het individu is primair verantwoordelijk voor zichzelf. De nadruk ligt in de sociale rechtsstaat (verzorgingsstaat) op de bevordering van het bredere begrip algemeen welzijn. Het welzijn van de individuele burgers is wel onderwerp van overheidszorg. Dit blijkt uit het belang van de sociale naast de klassieke grondrechten.
We zagen reeds in een vorig artikel dat er behoefte is aan een nieuw rechtsstaatsconcept waarin een nieuwe oplossing wordt gevonden voor de spanning tussen de formele en de materiële rechtsstaat. Op welke manier kan de legitimiteit van de rechtsstaat opnieuw worden gefundeerd? Selznick (1992) en Habermas (1992) hebben twee verschillende oplossingen.
Selznick zoekt (net als Radbruch, 1963) naar een inhoudelijke oplossing. Habermas zoekt (net als Heller, 1970) naar een procedurele oplossing. Hun theorieën zijn echter veel verfijnder dan die van hun voorgangers. Een overeenkomst is dat beide benaderingen aansluiting zoeken bij het filosofisch pragmatisme. Selznick bij het pragmatisme van Dewey (1954) en Mead (1962), Habermas bij het pragmatisme van Peirce (1966).
Wat zijn de verschillen tussen beide alternatieven?

Allereerst Selznick. Zijn inhoudelijke oplossing houdt in dat hij de rechtsbeginselen een plaats geeft in een alomvattende morele theorie. Deze theorie heeft hij beschreven in zijn boek 'The Moral Commonwealth' uit 1992. Uitgangspunt van deze theorie is dat mensen een morele gemeenschap vormen waarin een aantal basiswaarden gelden. Die basiswaarden (rede, integriteit en verantwoordelijkheid, autonomie, gelijkheid en democratie) gelden voor alle instituties waaruit een gemeenschap bestaat dus ook voor de wetgeving, het recht en de staat. In de alomvattende morele theorie van Selznick zijn de verschillende beginselen (de inhoudelijke uitgangspunten) en eisen (de institutionele voorzieningen) van de rechtsstaat te herkennen. Selznick geeft daar zijn eigen invulling aan.

Onder meer het vrijheidsbeginsel is te herkennen in de basiswaarde autonomie. Het heeft elementen in zich van het negatieve vrijheidsbegrip, omdat autonomie onafhankelijkheid en de afwezigheid van externe invloeden omvat. Maar het heeft ook elementen van het positieve vrijheidsbegrip, omdat het gepaard gaat met integratie en responsiviteit. Integratie omvat het bevorderen van de maatschappelijke consensus via het recht en de rechtspraak. Responsiviteit omvat een reactie op sociale problemen en behoeften.

Onder meer het gelijkheidsbeginsel is uiteraard te herkennen in het gelijkheidsideaal. Selznick introduceert hier het concept van de morele gelijkheid dat hij als een alternatief ziet voor het formele gelijkheidsbegrip en het materiële of sociale gelijkheidsbegrip (die beide uitgaan van gelijke

behandeling en te weinig rekening houden met de relevante verschillen tussen mensen). Het uitgangspunt van morele gelijkheid is daarom behandeling als een gelijke. Ieder mens heeft gelijke toegang tot en bescherming van fundamentele rechten als leven en vrijheid.

Het concept van de dienende overheid is waar het gaat om de formele, klassieke invulling te herkennen in de basiswaarde van de rede. Een van de elementen van de rede is de dialoog waarmee belangen en waarden kunnen worden uitgebalanceerd. Bij deze dialoog moet iedereen die bij de besluitvorming is betrokken zich laten leiden door de deugden van het publieke leven ('civility'), zoals het aandacht hebben voor het algemeen belang. De materiële, sociale invulling van de dienende overheid is te vinden in de verantwoordelijkheid van de regering voor het welzijn van de gemeenschap, die we al tegenkwamen bij het concept van de 'communal democracy'. Die verantwoordelijkheid moet zijn onderbouwd door een inhoudelijke visie op legitimiteit.

Kinderen met twee moeders

Er is op Curaçao geen wetgeving om homoseksuele samenlevingsvormen te faciliteren. Volgens ons Burgerlijk Wetboek kan een huwelijk slechts tussen een man en een vrouw bestaan. Ook is het wettelijk geregeld dat een kind één vader of moeder als ouders heeft. Kortgezegd, het hier geldende personen- en familierecht negeert het bestaan van homoseksualiteit.

Tekst: **Suhendra T. Leon**

Hoewel de Curaçaose wetgever zich niet waagt aan wetgeving om deze samenlevingsvormen te faciliteren, bestaan ze volop in onze gemeenschap. Zoals u zult verwachten, brengt het gebrek aan regelgeving complicaties met zich mee. Er zouden boeken geschreven kunnen worden over deze complicaties, maar dit artikel beperkt zich tot kinderen die geboren worden en opgroeien in een gezin met ouders van gelijk geslacht.

Zoals aangegeven schrijft de wet voor dat een kind één moeder en één vader kan hebben. Dit is het juridisch ouderschap. Gevoelsmatig kan het natuurlijk anders liggen, dan wordt er gesproken over sociaal ouderschap. Dit betekent dat kinderen geboren in een gezin met twee ouders van gelijk geslacht vaak één juridische ouder en één sociale ouder hebben. Indien partijen ervoor hebben gekozen om binnen een lesbische relatie zelf een kind ter wereld te brengen, is de biologische moeder, volgens de wet, van rechtswege de juridische ouder. Ook bij adoptie wordt alleen één van de partners juridisch ouder van het kind. De sociale moeder of vader heeft geen wettelijke rechten ten aanzien van het kind. Deze gezinnen kunnen zich geconfronteerd zien met complicaties die ontstaan als de sociale ouder handelingen wil verrichten ten aanzien van het kind. Enkele simpele voorbeelden zijn: schoolinschrijvingen, alleen reizen met de sociale ouder en medische beslissingen. Ook het nalaten van erfenissen en de zorg voor het kind na het overlijden van de juridische ouder kunnen complicaties opleveren.

Daarnaast kan er net zoals bij heteroseksuele relaties problemen ontstaan ten aanzien van de omgang met kinderen als partijen uit elkaar besluiten te gaan. Gezien het voorgeschetste kan gedacht worden dat de sociale ouder op Curaçao ten aanzien van omgang ook geen enkel recht heeft. Echter, volgens artikel 1:377f van het Burgerlijk Wetboek kan de rechter op verzoek een omgangsregeling vaststellen tussen het kind en degene die in een nauwe persoonlijke betrekking tot het kind staat.

De sociale ouder zal bij een dergelijk verzoek aannemelijk moeten maken dat hij of zij een grote rol speelt in de verzorging en opvoeding van het kind. Het een en ander, tijdens de samenleving, in een overeenkomst regelen kan de bewijspositie van de sociale ouder in dit geval versterken. Het verzoek wordt afgewezen indien het niet in het belang van de kinderen is om omgang met de sociale ouder te hebben.

Dat dit artikel geen dode letter betreft heeft zich korte tijd geleden bewezen toen het Gerecht in Eerste Aanleg van Curaçao, voor zover bekend, voor het eerst heeft geoordeeld dat er sprake is van een nauwe persoonlijke betrekking tussen een lesbische sociale moeder en de tijdens de relatie geboren kinderen. Het verdere verloop van deze procedure zal bepalen of er ook voor het eerst daadwerkelijk een omgangsregeling wordt vastgesteld tussen kinderen die geboren zijn en opgroeiden in een gezin met ouders van gelijk geslacht.

Dit verzoek is niet alleen gereserveerd voor de sociale ouder. Ook anderen, zoals stiefouders en grootouders kunnen een verzoek indienen indien zij van mening zijn dat er sprake is van een nauwe persoonlijke betrekking met een kind.

Mr. Suhendra T. Leon is werkzaam bij SMS Attorneys at Law

Bestemming Curaçao.

‘Curaçao raakt je of raakt je niet’

Naam: Ingrid Johanis-L’Abée

Komt uit: Breda

‘Business or Pleasure?’: ‘Pleasure’

Aantal dagen: 10

Verblijft bij: Lions Dive & Beach Resort

Tekst en foto: **Roxanne Martha**

Vorige maand was Ingrid Johanis-L’Abée voor een korte vakantie - tien dagen - op Curaçao. “Maar in juni kom ik weer”, vertelt ze stralend. “Dan kom ik samen met mijn man gedurende een maand.”

Ingrid was op Curaçao samen met een nicht van haar echtgenoot. “Ze werd 50 en wilde het graag ergens anders dan in Nederland vieren. Ze wilde al een tijdje naar Curaçao komen en ik kom graag naar dit eiland. Dus is het Curaçao geworden. De meeste Nederlanders zeggen het niet, maar ik denk toch wel dat het feit dat je zover van huis bent en gewoon Nederlands kunt spreken, een belangrijke factor is waarom Curaçao zo prettig is om naartoe te komen.”

In het dagelijks leven is Ingrid werkzaam bij reisbureau D-Reizen. “Het hoogseizoen in de reiswereld is net achter de rug. Dus is deze reis naar Curaçao net lekker om even bij te tanken”, vertelt Ingrid verder. “We zijn officieel op vakantie. Maar toch ben ik tussendoor ook wat aan het werk. In de afgelopen periode heb ik een aantal mensen geboekt voor Curaçao. Omdat ze weten dat ik in dezelfde periode als zij op het eiland ben, wilden ze me graag ontmoeten en persoonlijk kennismaken en natuurlijk meteen ervaringen uitwisselen. Verder zijn er nog andere leuke dingen zoals een echtpaar dat veertig jaar is getrouwd. Het is dan leuk om te regelen dat ze bij aankomst op hun kamer een fles wijn en een kaartje aantreffen. Dat zijn allemaal leuke dingen.”

Zoals gezegd komt Ingrid over een paar weken dus weer hier naartoe en ze verheugt zich er nu al op. “We hebben dan een auto en gaan er dan lekker op uit. Veel stranden bezoeken en uit eten. Ook mijn man kan niet wachten tot we weer komen. Hij komt uit Indonesië, maar verlangt meer naar Curaçao dan naar zijn eigen geboorte-eiland. Ik weet nog dat we een keer in juni naar de Dominicaanse Republiek zijn gegaan. Gewoon om een keer iets anders te doen dan naar Curaçao. Het was er heerlijk. Maar toen we weer terug waren in Nederland, zei mijn man: ‘Zullen we in september toch nog even naar Curaçao gaan?’ Tsja, die band van ons met Curaçao valt niet uit te leggen. Het is niet dat Curaçao zo’n wonderschoon eiland is. Begrijp me niet verkeerd. Het ís een mooi eiland, maar we hebben mooiere eilanden gezien. Maar Curaçao raakt je of het raakt je niet. En mij heeft Curaçao geraakt. Ook mijn man. Als onze gezondheid dat toelaat, is er best een mogelijkheid dat we ons hier gaan vestigen op onze oude dag.”

Wanneer Ingrid en haar man in juni op Curaçao zijn, zit er ook een weekendje Aruba in de planning. Ingrid: “Van andere mensen die Aruba en Bonaire bezochten, hoor ik dat hoewel deze eilanden vlak bij Curaçao liggen er toch een hele andere sfeer heerst. Ik wil het graag zelf ervaren. Dat is voor mijn werk bij D-Reizen ook goed. Ik kan mijn klanten dan precies vertellen waar de verschillen liggen.”